

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

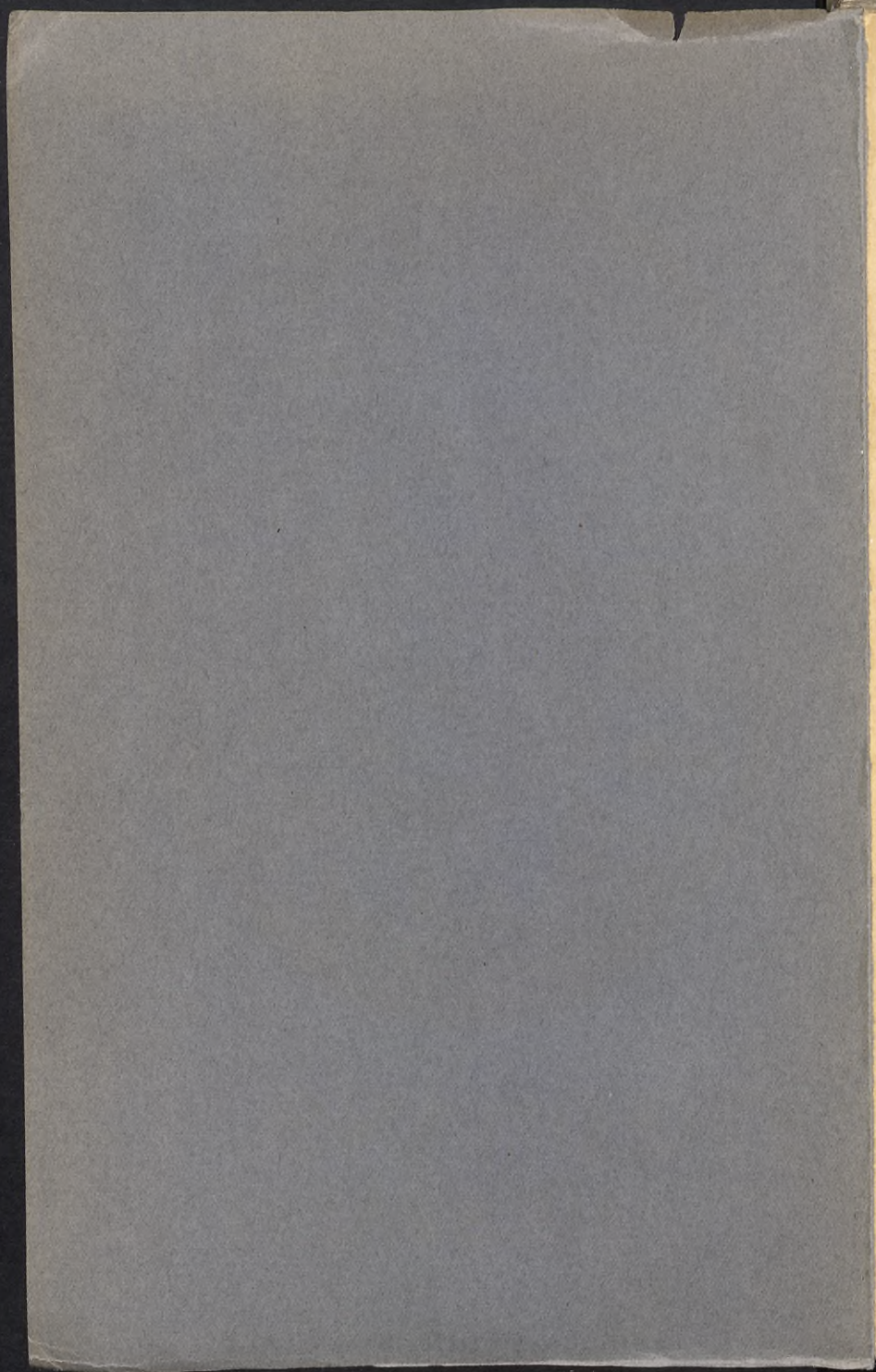

Litt.-hist.

So.

L. A.

KARIN EK.

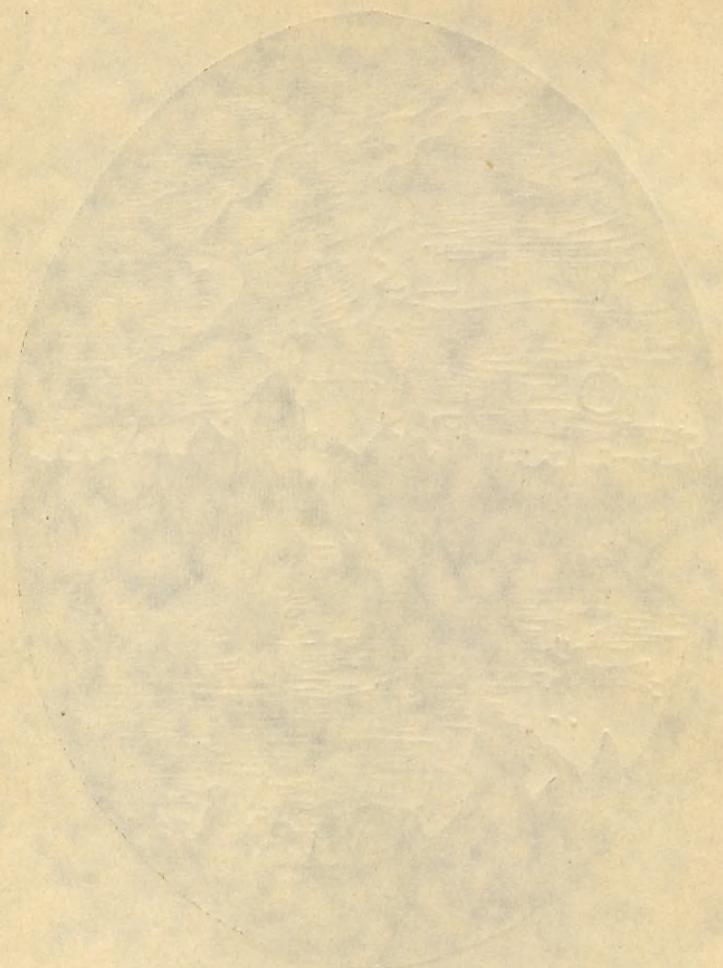
Litt. hist.
1885
K. A.

FREDMANS= GESTALTEN.

En studie

1850

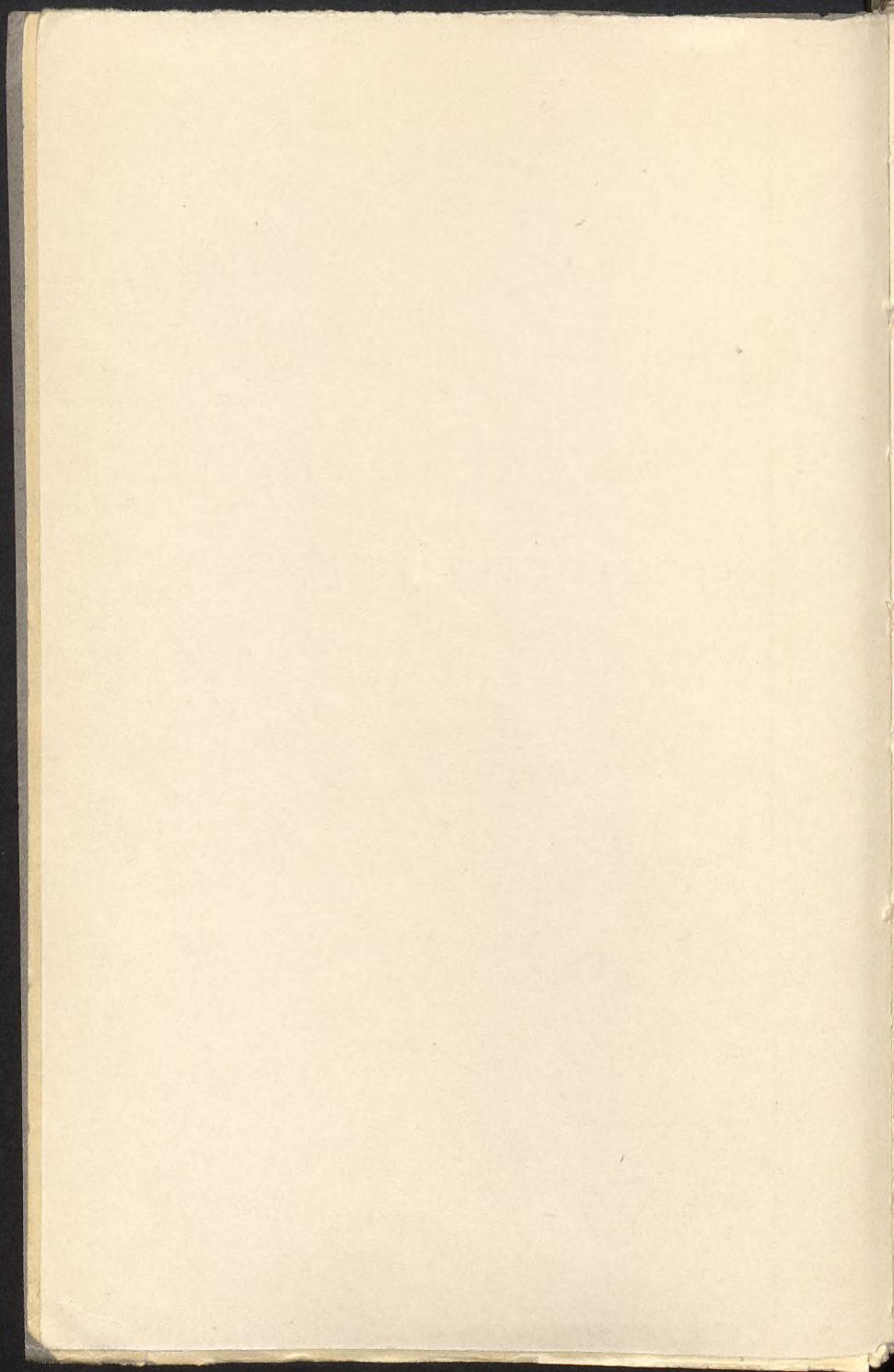
FREDMAN'S

RESTAURANT

1850

FREDMANSGESTALTEN

Fr. 40
608

*E. A.
Hj*

FREDMANSGESTALTEN

EN STUDIE

AV

KARIN EK

PA&S

STOCKHOLM

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

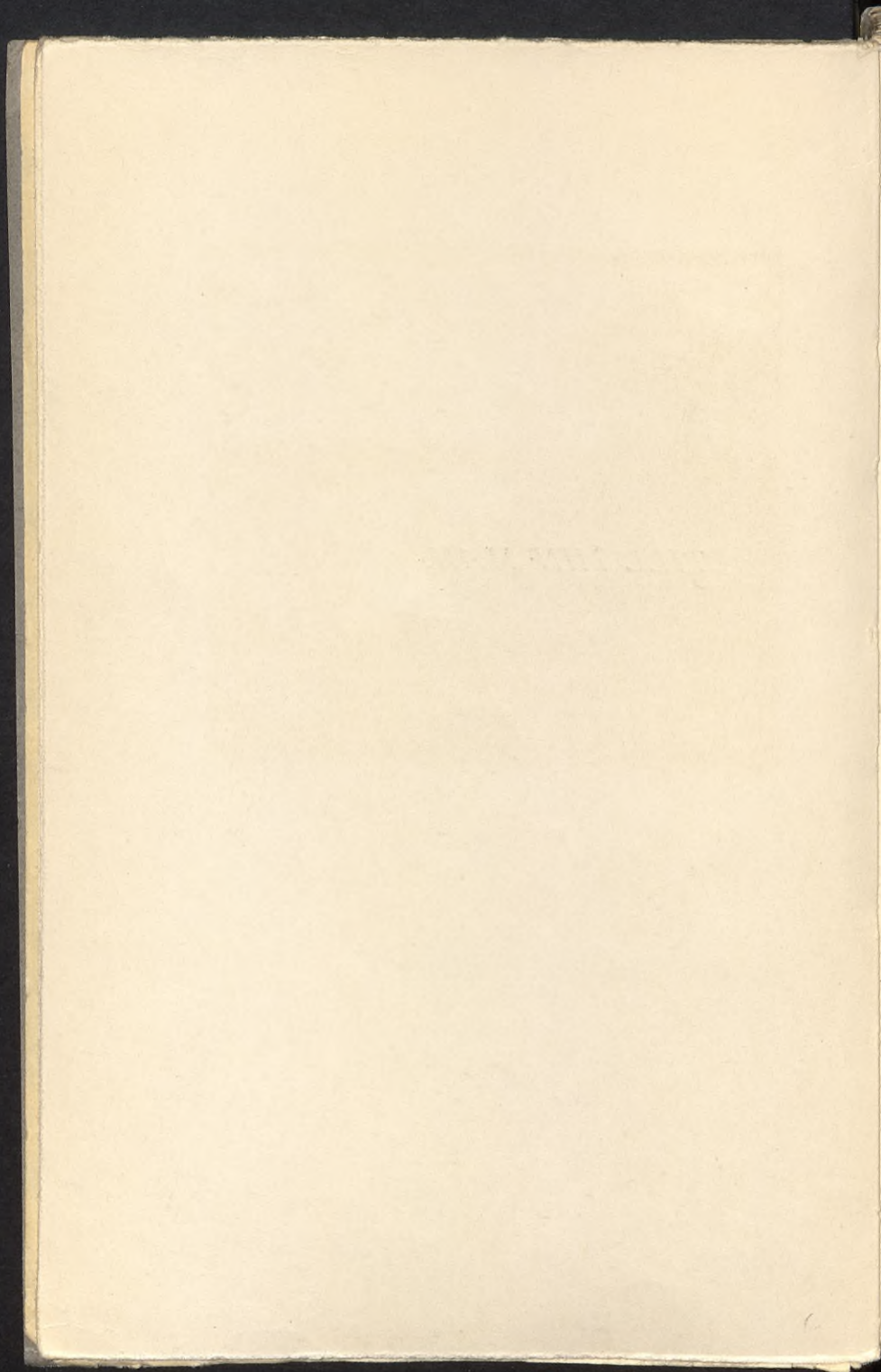
*Omslagsteckning och vignetter
utförda av Elsa Björkman*

PAPPER FRÅN LESSEBO

STOCKHOLM 1915
KUNGL. HOFBOKTR. IDUNS TRYCKERI-A.-B.
152210

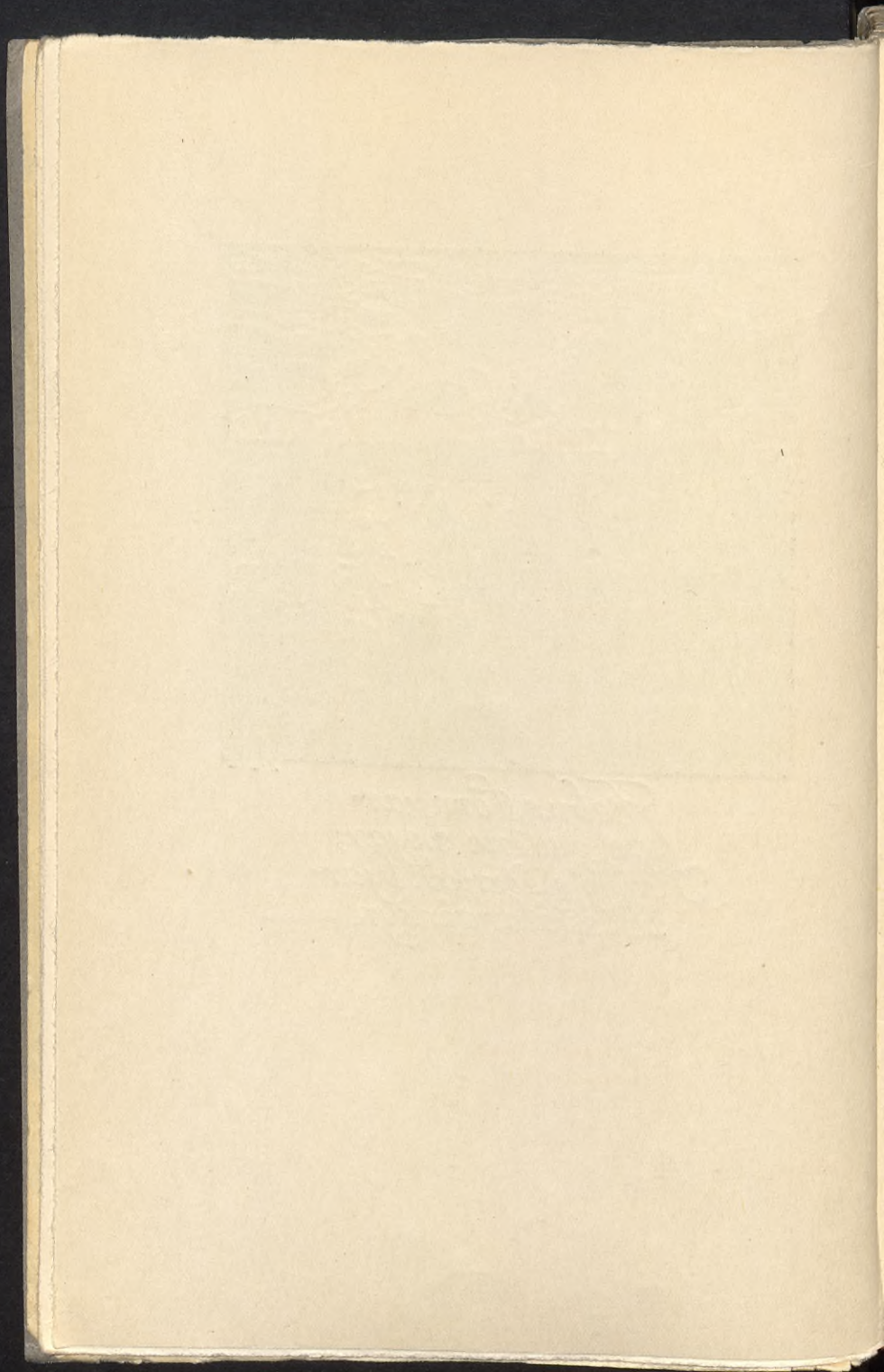
TILL MIN MAN.

E. B. 12

Febus förnyar
De gyllene skyar;
Kring städer och byar
Beskrålar vår syn ~~~~

»Fredman: namnkunnig urmakare i Stockholm,
utan ur, verkstad och förlag.»

Så lyder i all korthet den inledande presentationen av Fredman i personförteckningen till Epistlarna. Ur dessa växer sedan Fredman ut till en ny-skapad gestalt, rad efter rad, epistel efter epistel, reser sig ur löjet, larmet, gråten sublim, mänsklig, gudomlig. Intet mänskligt är honom främmande. Liksom den facetterade kristallen skiftar och glöder vid solstrålarnas dans i dess slipningar, skiftar Fredmans själ, då det gyllene livets strimma glider genom den och skälver i dess djup. Man ser det stolta färgspelet därinne — hela skalan passeras, från den blida silverton, som en fallande tår har, till den svarta diamantens skrämmande glans i ett öga, som skådar döden.

»Huvudet högre än alla de andra»,¹ lever och rör sig Fredman i den brokiga kretsen av stamkunder på Stockholms krogar och jungfruhus och på de små

¹ Levertins ord om Fredman i *Svenska Gestalter*.

2—152210. *Ek, Fredmangestalten*.

lövomkransade värdshusen och traktörställena ute på malmarna eller längre bort på Mälarens »cyteriska» stränder och öar. Som barnet under sin lek på fädernegårdens marker lär känna varje dess stig och gömsle, dess stenar och rännilar, vet var den skuggigaste vrån och det gömda fågelboet är, så har Fredman lärt känna varje gränd, varje krog, varje plats i staden och utanför tullarna. De andra veta helt säkert också sin gång, där de skynda fram i Yxsmedsgränd och Urvädersgränd, veta var Lokatten och Sodom, Förgyllda Bägarn och Thermopolium locka med öppna fönster och glimmande ljus. Också de äro på känd stråt, då de i »gungande schäs» kуска ut till Första Torpet eller guppa i båtarna ute vid Lovön. Men de höra dock till dem, om vilka måste sägas: med seende ögon se de intet och med hörande öron höra de intet. Glammets, grälets och dansens oavlåtliga surr fyller deras öron och ger dem nog att tänka på; blanka korpralstövlar och mustascher, upplyftade roberonder och vita bröst ge deras ögon den enkla vällust, som är livet för dem. Men ljuden och synerna nå sällan ner till själens djupare sfär, sjunka än mindre till dess botten. Naturen omkring dem vid gröngräsets frukost eller utanför de öppnade, nerisade fönstren i värdshus-salen speglas blott helt omedvetet, helt lätt i deras flyktiga blickar.

Fredman ensam har den snabba djupa blicken, ögat, som törstigt dricker synernas mångfald och speglar såväl rännstensens sura flod som Strömmens gröna virvlar. Han har det lystrande örat, som fått nåden att höra gräset gro och växa, ej blott i Djurgårdens ekbackar och Hagas parker, utan också mellan kullerstenarna på stadens gator. Därför blir hans förtrogenhet med Stockholm så allt omfamnande stor. Gränder, kajer och torg uppenbara för honom sina mysterier i nätternas månljus, under det bleka skenet av dagningens stjärnor, i ödslighet och människoträngsel. De ruvande huslängorna och mörka portarna, grändernas fönster, krogskyltar och källargluggar tala helt tyst till honom hans modersspråk — *stadens språk*, lika trolskt och högtidligt som tallmons och lundens, lika ljuvt som fåglarnas och lammens, blott långt mer svårförstått och av långt färre tolkat — och dyrkat.

När Fredman i månnatten »fuktar sin aska» hos flickorna på Lokatten, drages hans blick utåt av skyarna, som segla över Stadsgårdens vatten, och han närmar sig fönstret så tätt, att han ser Lokattens glänsande skylt svänga utanför. Där utbreder sig lastageplatsen med plaskande, månlysta böljor mellan skutor, bryggor och pålar. »Snauskeppet Jungfru Maria» ligger med gungande reling och knarkande mast som ett

jätteskrov mellan de små roddbåtarna, medan dess smala vimpel slickar de blanka vågorna. Och i den svarta skugga, som seglet kastar i månljuset, »sitter birfilarn och spelar».

Klang, mina flickor! Se, skyarna glimma,
Stjernorna försilfra båd vatten och land,
Månen i molnet sin gullgula dimma
Kastar över klappträn och sår vid strand.
Lokatten lyser med tassar och klor,
Skylten på stängen den knarkar och hviner,
Och gullgramanen på krögarmor
Glittrar kring mössan och skiner.

Och Fredmans öga fäster sig vid en så liten — och dock så skön — detalj som ljusspelet i en kätting på skeppet.

Månen i länkarna ljuset fördelar.

Hur ligger ej Stadsgården majestätisk och förtrolande denna natt med sina tvärsvarta skuggor och sitt rinnande månsilver! Stadens ande stryker omkring som en fläkt, som en fladdrande nattlig pust ute från Saltsjön och möter Fredmans andedräkt, går ner i hans lungor, blir ett med hans blod.

Stockholms nattliga skönhet fångslar Fredman åter och åter. Än är det Kolmätargränd i eldsvådans hemska sken, då

Niklas' torn som röda gulle'
Blänker i den mörka natt

och under lågornas furioso hela gränden ligger upplyst

Smal och smutsig, full av grus!
Rådstutaket syns vid änden,
Sen blott krog och jungfruhus.

Pumpen gnäller, skorsten sprakar,
Hästen gnäggar vid sin töm,
Jorden gungar, sprutan brakar,
Böljan susar i Norrström.

Där Fredman i det vilda larmet av brandsignaler,
jungfruröster och gesällskrik, bländad av eldsken, »mörka
hvalf och heta skurar» tränger sig fram bland mäng-
den, hör han dock på avstånd sorlet av Strömmens
vågor. »Böljan susar i Norrström.»

Än är det »staden i dimma» under tätande skyar,
medan förnattens mörker sänker sig allt djupare och
kvällens blåst avstannar.

Skyarna tjockna,
Stjernorna slockna,
Stormarna tystna, som örat uppfyllt.
Staden i dimma,
Tornena glimma:
Månen försilfrar hvad solen förgyllt.
Hundarna skälla,
Portarna smälla.

Dagningens Stockholm, stadens tystaste timma, då det
grå ljuset sakta sprides över öde gränder och brinkar,

där blott den försenade nattvandrarens steg giva eko mot stenläggningen, har tjusat Fredmans innersta varelse.

En bland dem, som skola uppvakta krogvärden på Amsterdam med namnsdagsblåsning i den tidiga morgonstunden, står Fredman färdig med sitt instrument. Och under tiden, medan morgondiset lyfter och klockan slår »tre kvart på tu», ser han Stora Hoparegränd ligga utsträckt dödyst och sovande, och nedanför vid Skeppsbron fartygen lika stilla på det orörliga vattnet.

Längst gatan fram sågs aldrig en katt:
Helt tyst i skorsten murre han satt
Och höll mot morgonrodnans gyllne rand
Sin svarta hand.
Ej minsta knark i blockar och tåg:
Så tidigt att besökaren såg
Hur, under det luften blef kulen och hög,
Fiskmåsen kring masterna flög.

Kajernas tystnad, skutornas tunga sömn, de vita fåglarnas ensligt seglande flykt — allt är här spontant iakttaget. Märk blott den geniala blickens snabbhet och klarhet i hur Fredman uppfångar synen av den lille sotarmurren, vars utsträckta hand, högt över grändens grå skuggor, lyser svart mot den gyllenröda morgonstrimman!

En annan lika tidig stund blir det synen av den vaknande, nytvagna, morgonskära staden, som förlöser Fredman ur hans gränslösa vämjelse, hans livshat och

förnedring. Det är den underbara, heliga synen av en stad frälsad från nattmaran, kölden och den grå fullheten, den stund då de första sneda solstrålarna stanna i kyrkans kors som ett tecken på att Gud ej övergivit människan, att hennes elände dock har ett slut. Fredmans mun, nyss full av bitterhetens drägg, drages till ett leende, hans skumma ögon lyftas och han ser —

Krogdörrn öppnas — luckorna skrufvas . . .

Ingen i staden klädd!

Stjernan av morgonrodnan liksom kufvas

Ned i molnens bädd.

Solstrålar strimma,

Kyrktornen glimma,

Luften blir så ljum.

Och som den av dödningsmän pinade befrias, då hanen gal, blir Fredman frälst från sitt ve.

Denna snabba djupblick, detta lystrande öra leder Fredman överallt. Hans gränslösa kärlek till staden hindrar honom ej att i fulla, friska och häftiga drag andas den vilda naturens liv, och han kan känna sig som en befriad fånge, då han skuddar stadens stoft av sina fötter.

Stolta stad,

Jag nu glad

Förglömm ditt prål,

Ditt buller, larm och skrål,

Dina slott och torn . . .

Movitz, blås i ditt horn!

Böljan slår,

Båten går.

Bland jakter och skutor spanjefararn står
 Segelstinn,
 Går snart in
 I Cadix och Dublin.

Som en avskedsfanfar ljuder det — äventyrens värld
 står öppen, och fantasien löper före spanjefararn ända
 till Cadix och Dublin. Staden syns alltmer avlägsen,
 »Kungens slott mot skyarna höjs . . . Klang i hornen!
 Vila på årorna! Sjung, Susanna!»

Där ute på lustturerna, då »solen glimmar blank
 och trind, vattnet som en spegel», eller då »böljorna
 svalla, åskan går», sjunger Fredman sina hänförda sånger
 till Pan eller viskar tyst och ljuvt till Ulla Winblad
 om de betagande tavlor, som utbreda sig framför dem.

En sommaraftons vecka stillhet kan han tolka för
 henne, en månlyst sommaraftons tysta charm, i ord
 så ljuva som den ljumma kvällens egen andedräkt, då
 båten för svagaste vind med slaka segel sakta glider
 fram mot Klubben på södra Mälarstranden.

Mamsell Ulla, märk, mamsell,
 Hur vårt månsken nu i qväll
 Täcktt försilfrar och bestrålar
 Grindar, pålar,
 Berg och tjäll!
 Mälarns bölja, lugn och skär,
 Tyst en mängd av kölar bär,
 Öfversvallar
 Fält och vallar,
 Som försvinna här och der.

Vilken gratie i uppfattningen, vilken mjukhet i den blick, som bedårad speglar själva böljeglittret och de vita båtarnas skugglikt tysta färd! I hän-
glidande rytm komma orden, flödande lika stilla och klara som vattnet och månskenet:

Mälarns bölja lugn och skär
Tyst en mängd av kölar bär.

Båten glider närmre stranden, och Fredman känner ängarnas starka vällukt förd fram genom stiltjen över vattnet.

Se hvad åkrar rundt kring sjön,
Som av tusen blommors frön
Ge en vällukt rundt kring stranden
Och åt handen
Arbetslön!

Ett kärleksfullt sinnes fina tanke!

Lika ljuvt betagen, lika klart skådande se vi Fredman en annan sommarkväll — en kväll, som för honom kommer som den svalkande handen på het panna, lindrande »blodets heta svall» och kylande »ljumma böljan». Här är mer mörker i hans stämning än i det förra aftonkvädet. Han tänker på de »mörka griftevårdar på svarta kullar stå» och hur

Under ufvars gråt mulvador, ormar, mårdar
Ur sina kamrar gå.

Men hans öra slutes snart för uvarnas rop och fän-

gas av källans silverne sorl, lyssnar, bedårat av drop-
parnas risslan genom stillheten.

Det späda vattensorl, som ned i mossan spelar
Och uti rännlars språng kring fältet sig fördelar,
Gör ögats sömn så söt
Att döden liksom käns hvar droppa blod förstela
I själfva hälsans sköt.

En ljum och kylig blåst emellan löfven susar
Och under trädens rusk den mörkblå böljan krusar
Kring roddarns blanka år.
Mot klippan vid ett plump, dit strömmen inåt frusar,
Den glupska gäddan slår.

För varje läte från gräs och vatten, vind och djur
har han öra denna underbara kväll. Berusad hör han
vallhjonets sista lurton »längst utåt ängens rymd», hör
»den svarta fågeln» knäppa i rågskysten och sparven
pipa.

Hör sparfvens späda qual och ungarna på klippan:
Kip kip, kyp kyp, kip kip!

Och mörkret blir allt djupare, freden allt större —
»kring nattens majestät sig allt i dvala sänker».

Gryningens timme, då »all naturen börjar vakna till
ny glans och prål, nya göromål», också den är Fred-
mans älskade, intensivt upplevda stund. Livgivande
och salig kommer den till honom, obefläckad och
daggfrisk med ett myller av liv och vaknande krafter.
Ingen har djupare sett in i en sommarmorgons jung-

fruliga skönhet och talat om den i ord så fyllda av dess eget sprudlande behag.

Storm och böljor tystna re'n —
 Himlahvalfvets matta sken
 Mer och mer försvagas;
 Re'n det börjar dagas.
 Molnen simma,
 Qvalm och dimma
 Bådar solens bleka strimma.
 Vädrén spela friskt och täckt,
 Fönstren ristas vid hvar fläkt.
 Lönn och aspar susa,
 Kärr och källor brusa.

 Skogen skymtar mörk och blå —
 Berg och kullar prydda stå
 Med båd' lamm och qvigor.
 Bygdens barn och pigor
 Gå och valla,
 Le och tralla,
 Sina hjordar sammankalla.
 Lärkan i skyn
 Fläktar så sval,
 Tuppen i byn
 Flaxar och gal.

I de tidiga ljusa morgnarna är Fredman vaken, ofta långt innan solen gått upp, än för att med sitt glada lag börja en lusttur, än för att efter en genomfestad natt i »naturens sköt» anträda den lika glada återfärden till Stockholm. Eller han stiger ensam upp och skyndar med metspön, revar och drag fram till sin

Amaryllis' fönster för att med en knackning på rutan
väcka henne till jordens härlighet.

Opp, Amaryllis! Vakna, min lilla!
Vädret är stilla,
Luften sval.

Och så stiger han i båten med sin sköna, som
sömndrucken blundar för den strålände morgonens
fägring, medan Fredman sjungande styr ut till »det
lilla grundet» att snärja gäddor och meta löjor, allt
under det friskaste jubel.

Bland delfiner och sirener nakna
Sku vi nu plaska med vår lilla båt.

Under dessa paradisiska morgnar genomströmmas
Fredmans bröst av fullt harmonisk sällhet, icke bitter-
ljuv, knappt ens drömmande, utan alldeles källklar.
Han känner då ännu intet av lidelsens kvalm eller plåga,
vällusten är ljus; hans känslor och fantasier ha ej den pur-
purdunkla eller hektiska färg, som de ofta få mer och
mer, ju längre dagen lider. Dock rymmer även denna
skugglösa känslvärld sina nyanser och Fredmans na-
tursinne arbetar alltjämt med oändligt skiftande för-
nimmelser. Hur begärligt suger han ej till sig det
frodigt rustika och vilt friska i ett landskap, där djur,
människor och natur faktiskt svettas hälsa, där den
bredbenta, frodiga pigan klappar kläder på bryggan,
»svettig, sur och våter», medan

Kon i vassen skylt sin kropp
 Snärd i våta tågen;
 Bruna oxen kastar opp
 Himmelsblåa vågen.
 Ången står i herrlighet,
 Kalfven dansar yr och fet;
 Hästen tumlar stolt och het —
 Svinet går i rågen.

Hans naturkänsla visar här en bredd och en must, jämförlig blott med landskapets egen våldsamma rustik. Och denna holländskt präktiga syn gläder hans öga lika djupt som de ljusare idyller vi förut nämnt — där luften är mer hög och genomskinlig, »vädret är stilla, luften sval», där lärkan »fläktar» under lätta moln, »som simma», och allt lögar sig i svaga, ljumma vindar. Dessa pastorala idyller, där allt tyckes dofta av »löfbrodd, mjölk och lamm».

Ibland är det själva det myllrande, växande *livet*, som drar hans känsla till sig. Han iakttar »minsta kräk i kärr och syra», fjärilar, som bygga sina »gröna skjul», alla fåglar, som kvittra, bada, hoppa och slipa sin näbb, fiskar, som spritta och göra plump i vattenbrynet. Han hör »qvarnar och hjul börja sin fart», bygdens pigor »le och valla, sina hjordar samman-kalla», iakttar hur bonden, smeden och krögaren börja sina morgonsysslor och hur gumman kvicknar ifrån sin slummer under solens första stickande strålar.

Ständigt lever Fredman i naturens sköte, suger must ur dess barm, vilar i dess rikedom, vederkvickes av dess friskhet och ljuvhet. Det lystrande örat, den spejande blicken, det känsliga sinnet med all sin vildhet och all sin gratie uppfångar Pans mest trolska toner, både de skrämmande och smekande. Hela naturen tillhör honom, ty han förstår den, avlyssnar den dess säregna ljud, gläds åt den. Han har naturen ständigt bidande bredvid sig och är ständigt beredd att kasta sig in emot den, ut i den, då denna världens dårskap och bitterhet tränga honom för mycket.

Under kortspelet på »Klubben» i vinternatten, medan buden ropas, korten fångas av ivriga fingrar och juvelen på »lilla Ullas vackra hand» blixtrar mellan spelen — blir Fredman plötsligt frånvarande, det är som om han behövde luft. Handen med korten sjunker och ögonen skåda långt över spelbordens darrande ljustungor ut i den vita vinternatten. Han går fram och slår upp fönstret — och är helt borta i den tindrande skönheten därute. In genom fönstret strömmar mörkret och kölden — men han känner det ej, ser blott »stjernen tindra i sin fläkt» och månen lysa klar och stor över de gnistrande Mälarisarna, som frysa »vildt och fräckt». Under det starkaste själens högtryck fångar han varje syn, varje ljud. Hans ögon insupa ett trollspel av skönhet — hastande slädar, tofsprydda

hingstar i trav på den knakande isspegeln »under bjällrors klang och dön» — »minsta sats kan ögat gläda», och i det underbart vita sken, som stjärnor och måne, snö och förbiglidande bloss kasta i natten, ser han den minsta detalj, det avlägsnaste ljud bäres fram till honom genom den frostklara luften. Han ser, hur på andra sidan viken »skogens toppar små luta sig helt silfvergrå», medan »vargar tjuta överallt». Men plötsligt, plötsligt ryser han till inför den gnistrande kölden, inför naturens väldighet, inför den månsvita nattens isnande skönhet. Då först känner han ett bittert stormkast svepa in genom fönstret med spridda snökorn, som sticka hans ögon. Han slår igen fönstret, och under en sista lång blick på skogskonturen kommer han i frosskakningar.

— jag ryser, jag fryser,
Ack, jag ryser
Och kan inte gå.

Så lyssnar Fredman ständigt ut mot stora vidder — under dans och skräl, under kärlek och fylleri. Hans själ röres och skälver för varje naturens och skönhetens vindstråk. Under dagar och nätter, vintrar och vårar, i högsta nöd och högsta glädje — alltid står han i den mest intensiva och dock fullt instinktiva kontakt med naturen.

»Regnbågen vid en glimmande skur», »fjäriln vingad» i flykt över Hagas gröna planer, solstrålens spel i

löven, som »susa i svarta hvirflar, grå och ljusa» —
 vem har skådat detta så som Fredman? Hos vem
 har kärleken till naturens all-liv varit på en gång så
 stormande rik och vekt ödmjuk som hos honom?
 Stormande, som då han ser Brunnsvikens sommar-
 klara vatten spruta i guldkaskader »öfver Solna torn»
 — både vek och stormande som söndagsmorgonen
 ute vid Första Torpet, då

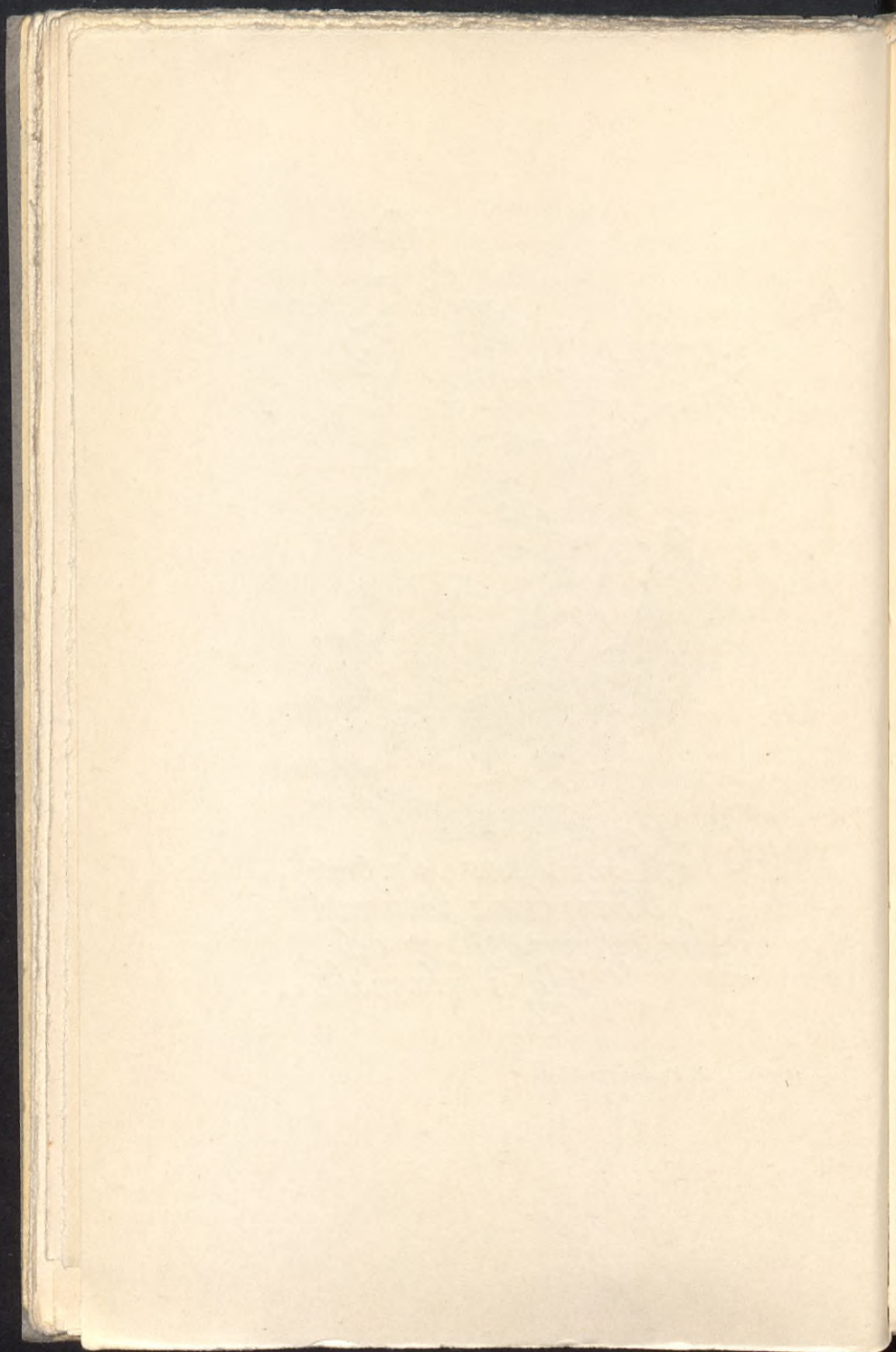
Tuppen gol i källarsvaln
 Och svalan flög långt in i saln.

— och till sist helt ödmjuk, då han vid första hane-
 gället liksom skytten bakom trädstammen »syns förbida»

Dagens gryning, klar och lätt,
 Fågelns sång och qvida.

Se Venus i sin pråkt,
Kring henne hålla vakt
Englar, dessiner, sefirer och
Tafos hela makt

Denna Fredmans våldsamma känsla för naturens skönhet och liv parar sig ofta med en eldig *fantasi*, som blandar dröm och verklighet, natur och mytologi i ett rokokoaaktigt virrvarr. De svallande böljorna forma sig till delfinryggar och nakna sirenskuldror, Neptun dansar i vild extas kring höga vågkammar, och jublande röster stiga med böljegången och vågsorlet från simmande vattunymfers snäckmunnar. Ur vita skumflagor stiger Venus hög och graciös, medan Pans pipa ljuder ur vassens susning och hästarnas gnäggningar, än silverrent mjukt, än vinande gällt.

Under Ulla Winblads »öfverfart till Djurgården», i det hänryckande valthornskvädet, se vi Fredmans fantasi i rikaste blom, arabeskartat fantastisk. Som en triumfsång stiger den mot hösthimlens klarhet, från Saltsjöns klarhet genom rymder av blånande glans. Ulla — det är Fröja och Venus, vattunymfer, tritoner och del-

finer tumla kring båten — snäckan — och blåsa sin hyllning till den gudomliga. Fredman kunde aldrig skönare skildra, ej med älskligare fantasi måla ett upp-
rört vattens soliga vågor i dans kring den båt, som bär Ulla Winblad ut mot cyteriska nöjen, guppande på bugnande böljor, fläktad av »vädren», skuggad av glidande skyar och omstrålad av höstguldet från sol, himmel och Saltsjö.

Blåsen nu alla!
Hör, böljorna svalla,
Åskan går.
Venus vill befalla,
Där Neptun rår.
Simmen, tritoner,
Och sjungen, millioner,
Fröjas lof!
Svaren, postiljoner
I Neptuns hof!
Se Venus i sin prakt —
Kring henne hålla vakt
Englar, delfiner, sefirer och Pafos' hela makt:
Vattunymfer plaska kring
I ring.

Fåglarna titta,
Och fiskarna spritta
Ur sitt rum.
Gastarna de sitta.
På hafvets skum.
Vädrena susa,
Sig^w böljorna krusa,
Bugna ner.

Skyarna bli ljusa
Och solen ler

— — — — —
Glimmande, simmande Venus hon lämnar sin kaross
Går in i Palemons tjäll
I kväll.

En annan gång, vid Ullas hemfart från Djurgården,
trår Fredmans fantasi samma vilda dans över vattnet
med Febus och Diana bland molnen och medan »Ju-
piter gungar med gudar och kungar i vattubryn».

Febus förnyar
De gyllene skyar,
Kring städer och byar
Bestrålar vår syn:

— — — — —
Sjelf Neptun dansar
Med gaffel kring ocean.
Hjeltarna fälla lansar —
Sin pipa tar Pan.
På kärleks ban
Syns med bloss och kransar
Båd engel och morian.
Böljorna glittra, gunga:
Tritonerna blåsa, sjunga.
Ulla Winblad!
Ulla Winblad!
Kärlek dig övervann.

Backanaliskt festligt går följet fram över böljorna —
mot Stockholms stad, som badar sitt slott och sina
torn i morgonens röda ljusflod.

Fredmans fantasi är stundom av en helt annan art, fri från sin eldighet och frodighet, endast älsklig och blid. Som då Fredman lyssnar till Movitz' harpspel på Tre Liljor, där det förgyllda instrumentets målade gröna rankor, »myrten, tusenskön», sammansmälta med »harpans klara läten» till något outsägligt ljuvt och göra honom förvissad att både gudar och »herdar» röras till andakt, liksom han själv förgäter all världen för de gyllne strängarnas ackorder och känner »själva engla-fjäten» i sitt bedårade hjärta.

Likaså den gång han åser Ullas morgontoalett, spinner fantasien ett luftigt nät av skiraste olympiska strålar kring den beskäftiga Ulla.

Kring Ullas hjessa, pudrad och grann,
 Nu flögo trenne gracer.
 Cyteren sjöng och kärlek brann
 Bland lockar, flor och gaser.
 En sefir mot spegeln flög
 Fram med örslef och spada,
 Och en ann sin vällukt smög
 I lockar och pomada.

Eller fantasien kan vara enbart bisarr och locka fram en ohämmad bildström av förvirrad rikedom, som då Fredman betraktar de brokiga kinesiska tavlor och porslinsmålningarna på Gröna Lunds väggar och lockas till att lovsjunga Orientens prakt.

»De gyllene fiskar i China uppstiga i svafvelgul ånga utur berlinerblå katsor, fästade med rosenröda bandvippor . . . Skördemännen på åkrarna i det rika Indien kunna knappt i sina små glimmande jackor förliknas vid de violetta silfverax, som skördas af deras agat-liar . . . Herdinnor i nopkin och gingang, med solhattar af perlemo, gunga i pomeranstrån och uppfylla luften med tjusande röster. Der kostar ett glas af stora Mogols aftonfinkel, älskelige bröder, cirka fem tolftefels svenskt halföre . . .

Huile de Venus och persico
Växa där vildt uti skogen.

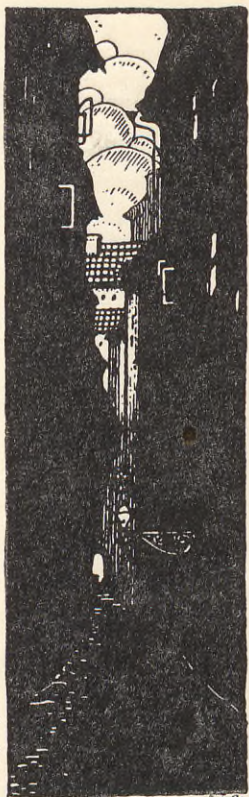
Allra mest storslagen blir Fredmans fantasi, när den tumlar med döden. Då reser den sig i mörkt majestät, tjusande med en egen rytm som från dödfloedens sorlande vågor, skrämmande med sina skuggor och rop från underjorden. Då blomma fantasi och realism i levande och konstfull enhet, varur en gång skapas en oförgänglig hednisk dödspsalm. Det är en natt på Förgyllda Bägaren, där Fredman gör sitt »afsked till matronorna», då han känner sitt »timglas utrinna». Han dyker här ned i Hadesfantasiernas skumma värld så djupt, att han hör dödsvindarna ombrusa hans huvud, medan han på Karonsbåten, »kolsvarta likpaulunen», föres över till andra stranden:

Karon i luren tutar —
Stormarna börja hvina:
Trossar och tåg och klutar
Lossna nu till slut.

Månen sin rundel slutar.
 Stjernorna sorgligt skina,
 Till sin förvandling lutår
 Snart min lufsminut:
 Snart nu mitt timglas utrinner.
 Karon rör allt hvad han hinner;
 Vattnet vid åran
 Pollrar i fåran,
 Och på det blanka
 Sväfvar en planka.

Kolsvarta likpaulunen gungar floden fram
 Vid rök och damm
 Och gastars tjut.

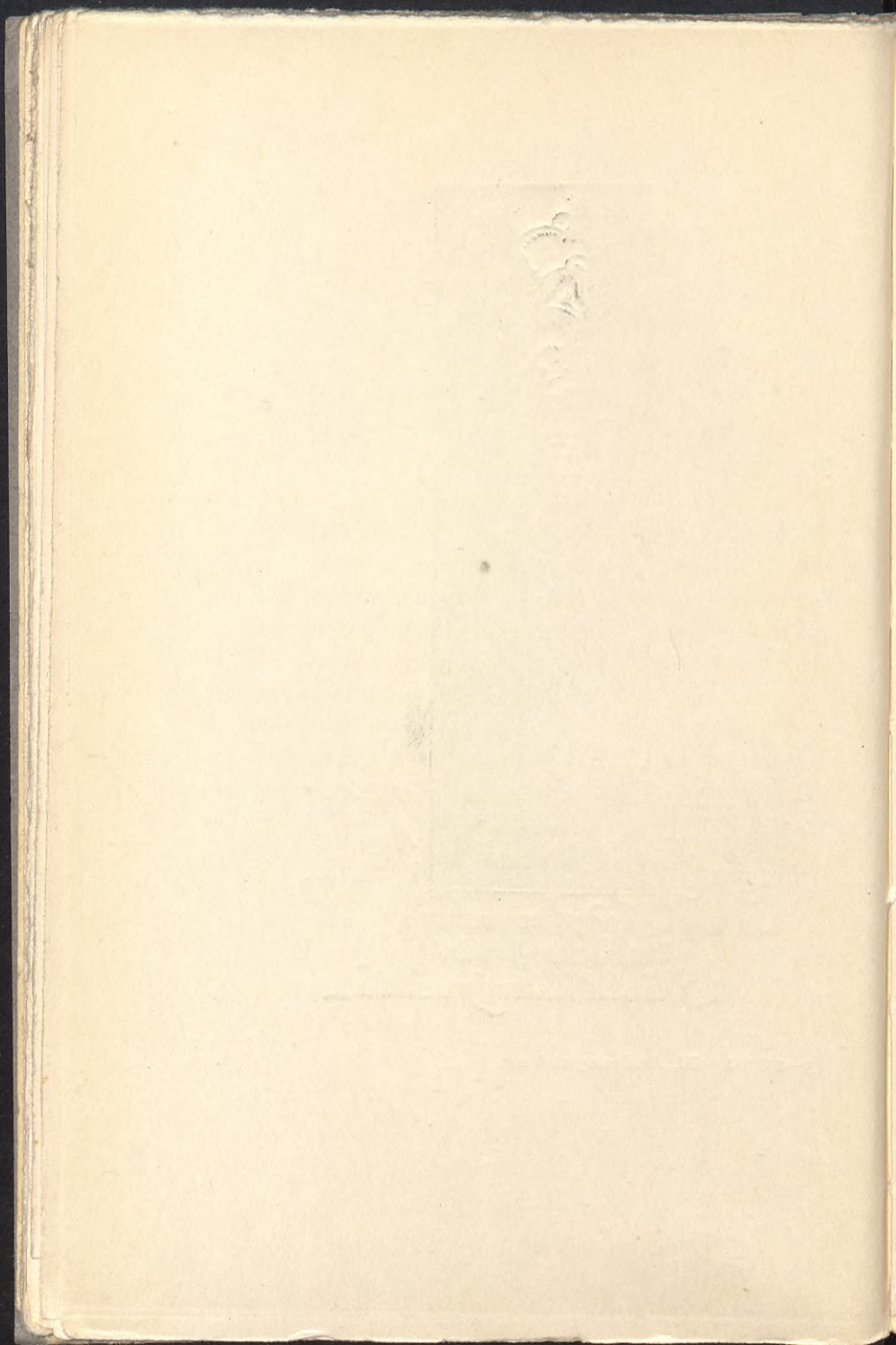
Hur är här ej den makabra fantasien förenad med en realism, som blott till yttersta grad framhäver och understöder den. Mörkret, skvalpet kring båtkölen, den utsträckta åran, kring vilken vattnet pollrar i en lång fåra, och den gungande »plankan» själv, som, svävande över en avgrund av mörker, närmar sig stranden för brådskande årtag — allt verklighetsiakttagelser, lika sublima som det patos med vilket färjkarlen, dödsfloden och all dödsrikets härskara skildras.

Verlden.
ful, som vi
ängsligt

är ej så
henne
afmåla

Med storm och våg,
Allt leker för vår häg:
Skönhet i hvar ögna stråla ~

Fredmans sinne för *realiteten* röjer sig ej blott i hans naturuppfattning och i hans förmåga att för andra i målande ord framställa starkt realistiskt färgade fantasibilder — eller, om man så vill, fantastiskt färgade verklighetsbilder. Det finnes i den utsökta iakttagelseförmåga av vardagstingen, som Fredman äger, röjer sig i betraktandet av ett krogrum, ett ansikte, en klädedräkt, en rörelse, en tavla — vad helst det må vara, varje småsak, hur skenbart obetydlig som helst; i ett minutiöst och dock fullt instinktivt avlyssnande av de tusen alldagliga ljud, som undgå alla de andra. Ofta få dessa enkla, ja kanske fattiga synner ett pittoreskt behag, bli glada färgklickar för hans konstnärsblick. Han ser älskvärt på den fulaste sak, icke därför att han söker något »bakom tinget», ty tinget självt är honom nog. Men för honom har varje föremål sin sötma, sin värme, sitt liv, sin glimt att giva.

Verlden är ej så ful som vi henne ängsligt afmåla
 Med storm och våg.
 Allt leker för vår håg:
 Skönhet i hvar ögnastråla.

Som den ljuskänsligaste plåt mottager och behåller Fredmans verklighetssinne alla intryck. Det sluter sig ej för något, utan ligger blottat för allt. Till detta oändligt vakna sinne för realiteter, detalj som helhet, kommer den härliga gåvan att se genom ett temperament — det vill här säga att med konstnärlig betoning uppfatta och avnjuta allt. Man kan ofta ej hos Fredman urskilja vad som är rena verklighetssinnet och vad som är konstnärsblicken. Fotografiskt enkel blir aldrig hans iakttagelse. I samma stund Fredmans snabba, genomträngande blick uppfattar något, omsluter konstnärsblicken det med sin egen flammande eld, ger det liv — utan att idealisera eller med fantasien omskapa det. Det är en hemlighetsfull process, vars resultat vi stundligen bevittna hos Fredman. En vaken iakttagare skulle säkert med ansträngning eller helt reporteraktigt kunna annotera dessa detaljer lika snabbt som Fredman instinktivt uppfångar dem i sitt medvetande. Men endast Fredman kan uppfatta dem *så*, på samma gång naturligt enkelt, ofrånkomligt sant och dock eldigt, besjälade. Det är konstnärssjälens underbara makt att helt spontant, »med

mycket liten djupsinnighet¹ kunna avslöja tingen deras djup.

Då de andra helt oreflekterat dricka det röda lantvinet med den traditionella kryddoftande pimpinellkvisten nedstucken i de gröna spetsglasen eller med dess små avraspade blad simmande lösa i den svala drycken, ser Fredman i detta en eggande skönhetsuppenbarelse.

Rödt vin i gröna glas!

Den för honom så alldagliga synen förlorar ej sin charm, han fröjdas åt den utan att tröttna. Vin i »gröna glas» är honom en långt kostligare dryck än i vanliga ofärgade, det eldar hans själ dubbelt. Och när han ser det lyftade glasets röda, darrande vätska glöda i det gröna höljet mot nymfernas dräkter, blir det för honom ett oförlikneligt färgackord.

Se mamsell Spaas —

Rosende-röda kjortlar och blå strumpor och fläta

Och gul karkas!

Rödt vin i gröna glas —

Bröder, låt oss allt förgäta!

Det är underbart att se, hur Fredman uppfattar en dräkt, särskilt kvinnans. Ingen detalj undgår honom. Han ser den ej som blott en ny klädning, en färgrik dräkt, utan ser vart plagg för sig i dess färg och snitt, ser hur det verkar som detalj och som ton i helheten.

¹ C. M. Bellman om sig själv i *Min lefvernes beskrifning*.

Si på jungfru Lona —
 Röda band i skona,
 Nya strumpor, himmelsblå!

Hur livligt hans fantasi leker vid Ulla Winblads morgontoalett är redan antytt. Men sida vid sida om fantasien går den minutiösa iakttagelsen av varje hennes rörelse, varje plagg, som hon fäster på sin sköna figur — hur hon kliver i skorna och knäpper underkjolen, knyter sitt snörliv och tröja och pärlbandet om sin runda arm. Hur hon kring halsen lägger »en rutig duk av brandgult silke»; »tröjan, spänder, i små ränder skifta rödt och hvitt»; och över axlarna kastar »sin ljusblå salopp, med pontak öfverslagen». Eller han iakttagert henne

I Yxmedsgränd,
 Klädd i en svart, garnerad tröja
 Så snörd och spänd —
 En kullrig vidd av många stubbar,
 Bjefs och grannlåt och flärd . . .

medan hon på vitklackade skor och med fläktande flor trippar fram med »ögons glans så dyr och äkta» — ett »Fröjas barn», det av Fredman älskade.

För Fredmans blick träder också det eländiga krog-rummet fram i sin »dagen-efter-stämning», utan att förmå skyla en detalj. Hur ofta än Fredman ser dessa tillsölade salar, där ölet silar i rännilar från bordens kullstjälpta muggar, där ljusresterna hänga i butelj-

halsarna och det enda livet föres av någraflugor, som entonigt surra och knäppa mot takpappen, ser han dem dock ständigt i ny belysning, upptäcker deras egenart. Och fast »hjärtat honom klämmer» vid åsynen av den döde Kilberg bakom disken, har han dock ögat vaket och färdigt att se allt, fånga den intensiva tomhetens elände.

Ljuset utbrunnet,
 Glaset utrunnet,
 Knappt finns en enda stol!

och

Där förr var tilja darra
 Vid stampning, larm och dån,
 Syns ej en spån.
 De murkna plankor knarra,
 Och skorsten sviktar nu.
 Blås, kära du!
 Där förr man såg trompeter
 Ur fenstren stickas ut,
 Syns trasor av gardiner och tapeter
 Fläkta hvar minut.

Lika litet kan ett mänskligt ansikte eller en kropp dölja sina skröpligheter för Fredman. Han ser icke blott deras komiska små detaljer och löjligen särdrag — en röd näsa, en stinn mage, två sura ögon — utan han plockar sönder hela människan och ser med genomskådande blickar allt hennes elände. Fullkomligt orädd och instinktivt sanningskär ryggjar han ej till-

baka att så skoningslöst syna sin bästa vän, Movitz,
»under dess sjukdom lungsoten».

Guldguler hy, matt blomstrande små kinder,
Nedkramadt bröst och platta skulderblad!
Låt se din hand . . . hvar ådra, blå och trinder,
Ligger så svälld och fuktig som i bad:
Handen är svettig och ådrorna stela . . .

Himmel, du dör . . . din hosta mig förskräcker:
Tomhet och klang — inelfvorna ge ljud.
Tungan är vit, det rädda hjärtat kläcker,
Mjuk som en svamp är sena, märg och hud.
Andas . . . fy tusan, hvad dunst ur din aska!

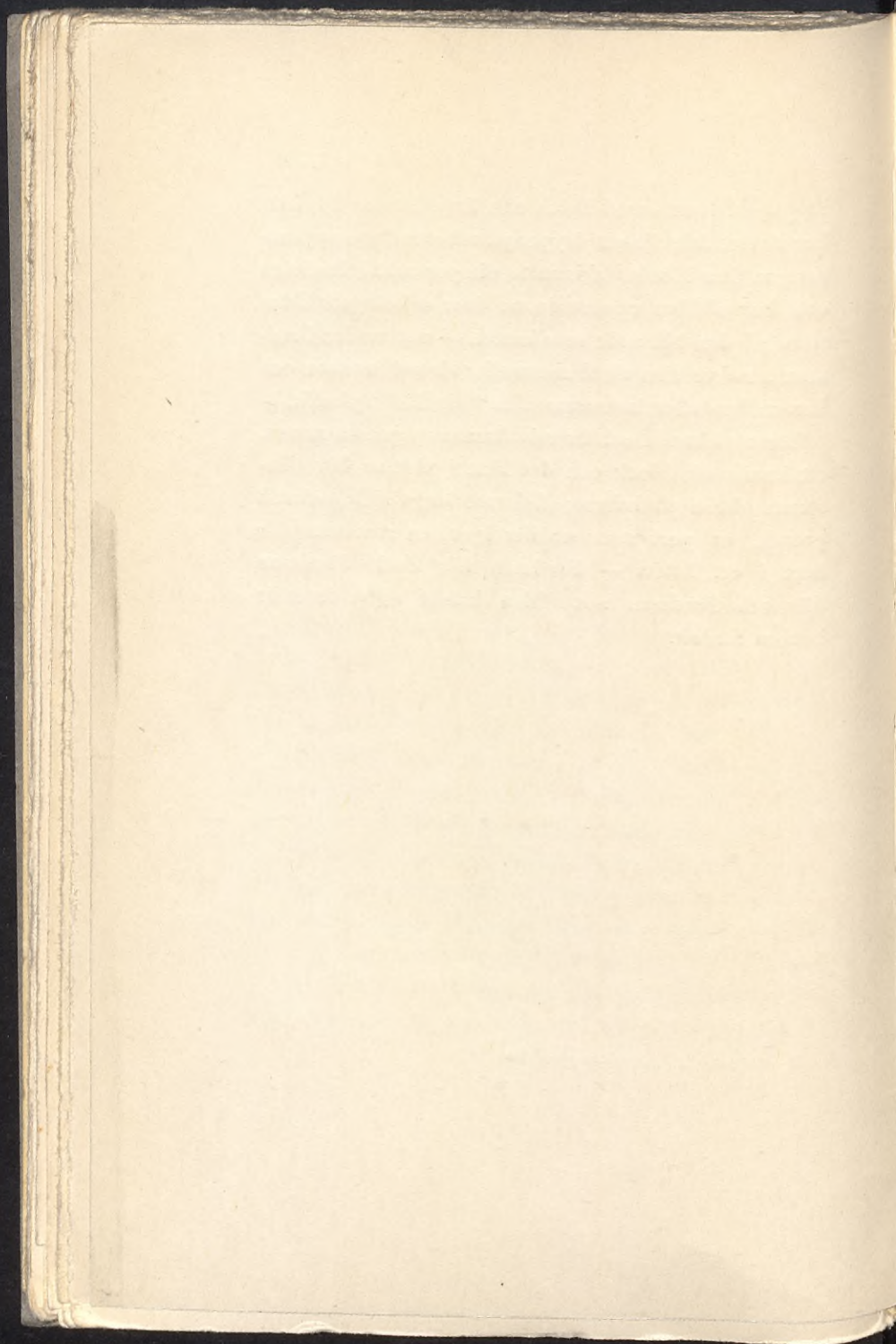
Allt är förtärdt. Dina ögon de rinna.
Tarmarna brinna . . .

Men hur skarpt än ögat sett och avslöjat denna kropp, stadd i upplösning, förtärd av brännvinets »glödande maskar» och lungsotens gift, strålar dock genom samma öga humorn mild och vemodig fram.

Allt medan Fredman själv, ivrigast av alla, deltar i drickandet, dansen, spelet och älskogen, iakttar han allt. Mitt i virveln, under den bedövande mässingsmusikens larm och det golvskakande trampet ser han begärligt, hur flickorna niga, fläkta och hoppa, kavallerierna buga och flåsa, hur Fader Berg svettas vid sin röda stråke, Jergen Puckel kråmar sig med utspända kinder och Movitz tårögd och rödnäst fingrar sin fiol. Han beskådar stugans »hundra tapeter» och Fader

Bergs valthorn »med bulor och ärg», hinner uppfatta hur flottet från ljusen dryper på roberonder och pomponger, hur Movitz' skinntuta dimper ned i basfiolen och hur »käften uppbruten nu över mässingsbrädden står» på den blåsande musikanten — allt medan Fredman serverar sina »små mamseller vin och sviskon och karameller» eller instruerar Ulla Winblad i plastik.

Urets pickande och brandvaktens rop genom natten, ett knarkande block och det lätta ljudet av hur »fönsterna darra på haken»; fiolsuset långt ifrån, »ekot i gränd», en port som smäller igen, en röst som dör bort i ett hvalv — Fredman hör det! Fredman hör och Fredman ser. Man kunde säga: intet är honom fördolt.

Du all naturen uppeldar i låga
Med dina ögons varma strål
Klang, nerrvid gränden, i varmaste råga,
Klang, din skål!

Lika stor roll, som naturen spelar i Fredmans liv, spelar *kvinnan*. Eller rättare: i den natur han dyrkar är kvinnan den ljuvaste blomman, den rundaste frukten, den varmaste solfläcken. Lösryckt ur naturen, ställd som enbart »människa» framför honom skulle hon bli ett stoft, en försvinnande och ofångbar skugga. Och naturen utan henne skulle blekna och bli främmande och tom. Men: »En nymp i det gröna» — det är fullkomligheten. Endast då Fredman har behov att kasta sig bort från allt det sinnliga, från det brokiga livets hetsjakt och allt »världsligt regemente» och träda in i ensamheten och den frälsande stillheten, blir naturen för honom något transcendentalt, en tillflyktsort, dit kreaturens suckan ej når och icke ens Ulla Winblads ljusa, lockande röst finner väg.

»Stjernklara firmamente
Mig nu öfverhvälf!

Men då är naturen ej längre natur, utan blott bryggan till evigheten, och själen är på flykt mot det rumlösa.

Naturen och kvinnan äro för Fredman icke blott oskiljaktiga, ja nästan sammansmälta skapelser, de förklara också varandra ömsesidigt, reflektera varandras ljus. På Fiskartorpet ser han »all naturen» speglad i Ullas ögon, där hon står i fönstret och ser ned på honom eller låter blicken glida ut över ängarna och »den lugna viken, som går fram». Det tyckes honom, som vore det *hennes* ögons »varma prål», som lockade naturen till all denna skönhet, ja till och med den gnäggande hingsten till hans frustande galoppad. Han ser, att den uppeldade hästens ögon rulla upp till henne: »till dig, just dit opp», och att den sköna nejden, som ligger skälvande av sommarhetta och skapelselust, brinner för hennes blick och hyllar henne som sin härskarinna. Likaså han själv, berusad av hennes fullblodiga kvinnomakt, lyfter sin kanna med »Hoglandsvin»:

Klang invid grinden i fullaste råga!
Klang, din skål!

Fredman *andas* kvinnan lika oreflekterat och sponstant som luften, ibland dock i så häftiga och sugande drag, att vällusten blir till smärta. Kvinnan är honom outhärlig som bröd och öl, dessa de enklaste av hans

dagliga behov, men dock ständigt lika retande och eggande som de starka kryddorna i ölet, »kummil, kanel och ingefära», tillsatta att bränna tungan och elda hjärtat. Hon skänker honom samma robusta njutning som den dräggfyllda vörten och den fräna finkeln, druckna ur klumpiga stop — men också den förklarade och höga sällhet som blotta åskådandet av skimmerrött vin i ett olivgrönt glas, lyftat mot maj-solen.

Som en samling prålände blommor ser Fredman till evig ögonfägnad och outtömlig sinnestlust »nymfernas skara» runt omkring sig. Han lever ju mitt uppe i deras stimmande, fjärilslätta myller, ser »Fröjas ungar skala kring bergen som lamm» och i månens glans, hur

Gladt på Djurgårn kring alla backar
Skymta kjolar och hvita klackar.

Då står han färdig att skjuta »första nymf, som på dörren knackar», in över tröskeln till Fader Bergströms glada hus, där

Nyckelharpan i rummet stimmar,
Och mor Maja vid skänken primmar
Med sin sneda trut.

»Ormens pigor», »Systrarna på det konungsliga Djurgården», »Jungfru Sofia på Lokatten» med »håret kring axlarna, mössan på öra», Cajsa-Lisa, »sväfvande» på de

höga bolstrarna, »Gretgen nedpå klädsfabriken» — »en nymf i Fröjas gård» — »Syster Jeanna med bjefs och flor, salopp och röda skor», jungfru Lona och jungfru Lotta — hur kära äro de honom ej alla, hur skämtsam och frisk är ej hans röst, då han talar vid dem! Han ser deras fägring, utslagen för hans starka sinnen som rosenknoppen för solströmmen.

Skönhetens knopp
Blommar i topp —
Ögat vill blunda, och fingret det känner.

De växa alla i den atmosfär, där älskogen blommar fritt och vilt; var och en har sin käreasta och »kärlekens band bindas i sängar, på ängar och fjälar», eller som Fredman än mer drastiskt uttrycker det:

Kärlekens tempel, dess länder och städer
Å bolstrar och fjäder,
Trappstenar och bräder
Och gator och gränder och stolar och bord!

Fredman har behov av flickornas ständiga lek och ras omkring sig. Likt skimrande fjärilar och sländor i dans förströ de tunga tankar, lätta all »svart och ängslig blod».

Ack, si Ormens pigor . . . si Cajsas — blås bra!
Si kjortlarna,
Hvita klackar, gossar, och målade skor!

Hans blick blir ljus och hans leende lätt, då han ser nymfen, »så beställsam i sin ifver», kliva mellan frukosttallrikar, tårta och kyckling i gröngräset, medan hon »öfver bunken gräddan slöser», river en vinge av kycklingen och

Än ägg och än oliver
Uppå en rosig tallrik bär.

Hans öga förtjuses och hans själ livas, då han ser »flickan i sin rosenröda koft och kjol», hur

Med solfjädern hon barmen fläktar,
Niger djupt och med armen fäktar,
Sockerar vofflor och dricker nektar
Under pukors larm!

Men främst bland dem alla, rödare, vitare, mjukare,
med ett hull mer lent än någon annan, mera eggande,
förförande och skälmsk står Ulla Winblad.

Ulla Winblad, kära syster,
Du är eldig, qvick och yster:
Hvar dag så står du brud.

Hon kan tävla med själva Vesta, väl icke i dygd,
men om jublande hyllning, som alla hennes dyrkare,
och främst Fredman själv, lägga för hennes fötter.

Men kring Fröjas fria fält
Sjunges ditt lof vid cymbaler,
Liksom Vestas lof så gällt
Sjungs af de små vestaler . . .

Hon binder Fredman i rosende bojor, hon har hans
sprittande hjärta i ett nät, hans tårar och hans leende
i sin hand —

Ack, dog' du, min Ulla,
Tårefulla:|:
Stod' då all vår slägt.

Omflickrad av behag, ledsagad av gratier och
cupidoner går hon fram i hans liv, lockar med en blick,
ett danssteg, ett skratt fram hans hänförelse, ja kom-
mer honom att »allt förgäta», till dess att han bländad
av hennes skönhet och charm ser henne som en
dansande sol mitt i vimlet.

Hurra, si Ulla skrattar!

— — — — —
Hurra, si, Ulla dansar:
Engageanter, flor och fransar,
Hvit sultan och blomsterkransar —
Hvita ben:|:
Si, ljus och lampors sken!

Och när Ulla sjunger Filzens duetter vid flöjt- och
klarinetttackkompanjemang eller drillar sin morgonsång
framför spegeln, medan hon kammar sina mörka loc-
kar och stänker sin barm med rosenvatten, fröjdas hans
hjärta och instämmer i krögarfars beundrande suck:

Maken tunga
Till att sjunga
Och en röst så skär och klar
Och så böjlig
Fins omöjlig —

Hennes charm förtar honom andan, strålen från hennes bruna ögon borrar sig som en pil in i hans hjärta eller smeker ljuvt hans upprörda sinnen.

En engla-hy, en leende mun,
 Ett blottadt bröst af våda,
 Ack, himmel, ack, hvar timma och stund
 Nytt paradys bebåda!
 Men af all naturens prakt,
 Hjertat till vållust och plåga,
 Röjde mest sin ljufva makt
 Två ögons vackra låga.
 Såg hon upp, förtjustes allt;
 Och blunda hon med öga,
 Röredes blodet varmt och kallt
 Med suckar till det höga.

Njutningen av Ullas åsyn och närhet är för Fredman aldrig osinnlig, hon gläder tvärtom alla hans sinnen. Men ofta är detta blott den sinnlighet, som konstnärssjälen alltid måste erfara vid mötet med skönheten: en nästan vördnadsfull dyrkan, en ödmjuk tacksamhet, en förfinad berusning, full av »lekande qual». Dessa känslor glida dock lätt över till det robust sinnliga, en renodlad Fröja-dyrkan och njutning av det burschikost erotiska. Så ser han henne ute vid »det torpet lilla straxt utom tulln» först som en liten »herdinna, högtidsklädd» i »enkelt och skiftadt flor», helt luftig och täck sätta ned sin lilla fot »inom torpets höjda gräs», medan Danderyds klockor pingla och »svalan

flög långt in i saln», — men gläder sig vid festens slut åt den holländskt mustiga synen av en helt annan Ulla, som lätt berusad slår »tallstrunten ut på kjoln», slår trumf i bordet, drar kjolen över huvudet och går och lägger sig att snarka hos den druckne Mollberg.

Fredman kan också i vemodig, tårfylld känsloråga, med hjärtat darrande för fiolens kärlekstoner, dyrka sin Ulla.

Fram med basfiolen, knäpp och skrufva —
 Skjut skrufven in!
 Pip och kuttra som en turturdufva
 För makan sin.

 Låt mina ögon tårar pressa
 Uppå Ulla Winblads bädd!

Det hela blir honom ett sakrament i ett heligt rum, där hans beslöjade blickar ser hennes ögon »trotsa ju döden med sin skönhet, styrka och färg» och ser, hur »kött och blod i skönsta prydnad förklara sig».

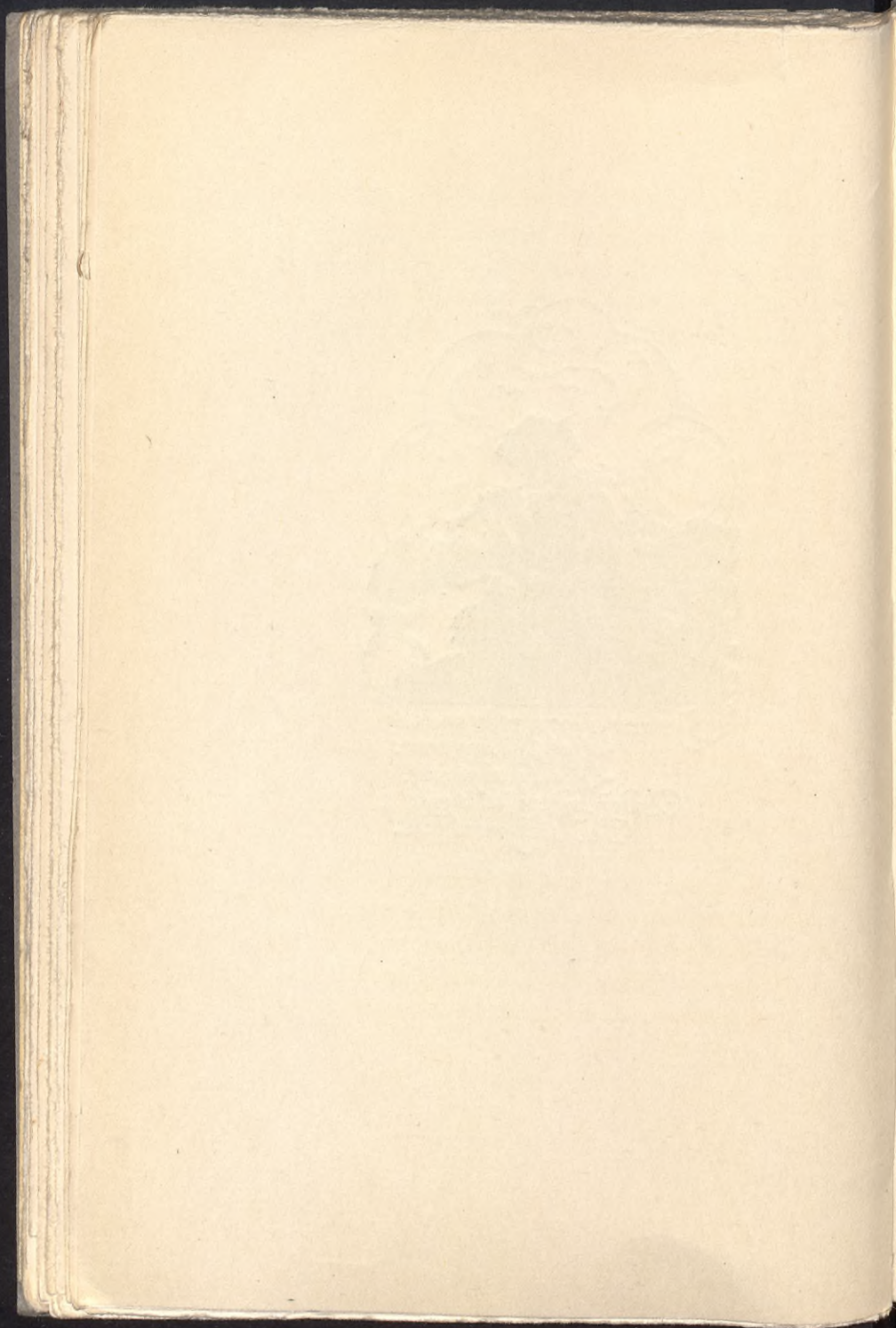
Men mitt öga ser som i en dimma
 Just Fröjas graf:
 En paulun, kring hvilken lampor glimma . . .
 Drag skorna af!
 Helga det rum, där skönheten kastar
 Sina liljor döden till rof!

Så är Ulla Winblads lätta och flyktiga liv samman-
 slingrat med Fredmans mäktiga, hennes ijärilssjäl har

kysst hans och givit den hälsa och lisa. Han, som har »en svart och ängslig blod», som är förtrogen med dödens dunkel och stjärnrymdernas svala fred och med all naturen, har hos detta lekande Fröjas barn fått mottaga något oförgämligt — en stark ström av *liv*.

Sysstrar, hören min musik
Utlaf Gjöjlkravärer!
Ljudel örat skärer.
Under löje, stöj och skrik,
Verlösbekymret vik.

Fredman lever i en värld, där *musiken* är dagligt bröd, där spelet från tjugtals olika instrument fyller nätter och dagar med sitt väljud. Det är som om musiken aldrig en stund skulle vara borta ur Fredmans liv, aldrig ett ögonblick lämna hans medvetande. Hela hans liv och varelse står i beroende av och i sammanhang med musiken. Som en röd tråd går sorlet och klangen av skiftande instrument genom alla hans känslor, tankar och fantasier, och kring alla hans upplevelser spinner det sitt strålande stränganät.

Alla i det Fredmanska sällskapet spela något, de flesta flera, instrument; själv trakterar Fredman konstfullt och gärna fiol. Som en brusande kor hör han därför ständigt kring sig valthornens mjuka signalerande stötar, trummors surr och nyckelharpors stim, de än ihåliga, än fylliga, klagande och lekande tonerna av oboe, klarinett och flöjttravär, de brusande ackor-

den från harposträngar och det smältande eller vilda
suset från fiolerna.

I musiken finner Fredman uttryck för varje känsla
— sorg, hänförelse, längtan, ångest, jubel, lättsinnig
yra, kärlek. Den lyfter honom på breda, starka vin-
gar högt över »allt lifsbesvär» och han ser jorden lysa
förklarad omkring honom.

Hej! sade Fredman, hvar gång han hörde valdthornen börja
skråla

Och spelmän såg.

Verlden är ej så ful som vi henne ängsligt afmåla
Med storm och våg.

Allt leker för vår håg:

Skönhet i hvar ögnastråla,

Bränvin och dubbelt öl ha vi nog,

Fioler på hvar krog.

Ständigt återkommande är därför hans uppmaning till
»bröderna» att stämma sina instrument, att »knäppa och
spela», »skrufva fiolerna» och blåsa »med fors». Då »flöjt-
travärer klinga», tycker han sig höra själva »Orfei oboe»
mana till glädje; och när Movitz leker på sin gull-
harpa, sjungande »mot afgrunds makt», känner Fred-
man hur

Harpans klara läten

Rör till andakt hvar person

Ifrån herdars säten

Upp till gudars tron.

Verlden blir förgäten,

Hjertat blöder vid hvar ton:

Sjelfva engla-fjäten
Käns i själn . . .

Sjelva naturen tyckes honom delta i musikens jubel, eldas av dess kraft, leva i den. Då Mollberg spelar sin dulcian »med qval och gny» ute hos Faggens vid Hammarby i strömmar av månljus, under simmande skyar, hör Fredman näktergalens källklara toner än svara honom »långt kring Nacka . . . lyss åt Hammarby» . . . än tystna för flöjtdrillarna, dränkta i deras vemodiga svall.

Eko suckar vid din sång och tal.
Hvar näktergal
Tystnar och lurar
På din flöjt med ömma qval.
Vid din cymbal
Qvigor och tjurar
Para sig i äng och dal.

Som en sträng vibrerar Fredmans själ för tonerna, böjes under dem, svingar i takt och rytm med dem. För ett enda stråkdrag kan hans hjärta klappa häftigt, som vidrördes det av andehänder, det värker i hans bröst och han känner, hur varje ton rör det känsligaste i honom.

Fader Berg, gutår! Mitt bröst mig klämmer —
Mitt hjerta, känn,
Hur det klappar vid hvar ton, du stämmer,
Och svider se'n!

Men denna plåga slutar i ljuv ro, om blott tonerna
få droppa sina klara stänk på hjärtat, falla som sär-
regn och morgondagg på ett feberhett bröst. Fred-
man bär därför all sorg med sig till tonfloden, att
avtvås i dess vågor;

Movitz, om du orkar,
Förskingra hjertats ångst och qvalm!

eller han söker döva sitt pinade hjärtas oro och nöd
i det vilda hårda ton-larmet, låter gråten bli överrös-
tad för en stund.

Systrar, hören min musik
Utaf flöjtravärer!
Ljudet örat skärer.
Under löje, stoj och skrik
Verldsbekymret vik!

Flöjten ännu högre ställ:
Blåsen bra i qväll!

Bara vällust finnes här —
Glöm allt lifsbesvär!

Om än hans sorg är så stor, att ingen lindring gi-
ves, törstar han dock efter musik. Den skall då gå
i djupaste moll som hans eget hjärtas toner, stämmas
sorgligt till gråt och suckan.

Gråt, Fader Berg, och spela —
Din pipa sorgligt stäm
Och röret kläm!
Mitt bröst kan ingen hela:

Det frustar öl och mærg.
Blås, Fader Berg!

Han ackompanjerar också själv sin sorg, spelar i
vemodiga tongångar ut sitt beklämda hjärtas ängslan.

Hjertat mig klämmer:
Sorgligt jag stämmer
Qvinten på min fiol.
Pling plang!

Kärlekens makt över Fredman genom musiken är
stor; tonerna locka och snärja, och han låter sig villigt
fångas av dem. Älskogshungrande och trånsjukt blir
hans hjärta, då Fader Bergs stråke med en darrning
glider över strängarna.

Kärlekens snara
På dina strängar står:
Hvarje ton, du slår,
Du ett hjerta får
Att konstigt sammanlinda.

Då han hänger sig åt kärlekslyckan, begär han to-
nernas »ömma understöd», vill att fiolen skall ge ut-
tryck för och tolka hans egen längtan och lust, härmande
fågeln, som med låga och brinnande toner lockar sin
maka. »Pip och kuttra som en turturdufva för makan
sin!» Och tonerna elda honom till den högsta extas,
en mörk vildhet, som söker sin like, då de i brusande
backanalisk yra blanda sig med dansens rytmer.
För »Apollos ljud» skakar hans hela varelse som

ett blad för en storm, bäres bort som ett rotlöst strå,
 upp till himlar, ned mot avgrunder i svindlande storm-
 fart, tills han tycker sig bäras bort i Karons mörka
 båt mot kalla, dödstysta nejder.

Valdthorn hörs i luften mumla,
 Och sirener kring mig tumla
 Under Apollos ljud . . .

— — — — —
 Hurra, — jag hör dig sjunga . . .
 Jag ser Fröjas tempel gunga,
 Eldar kring i luften ljunga!
 Full och våt:|:
 Står jag i Karons båt.

Även i Fredmans dödstankar tränger musiken in,
 en så stark makt att till och med dödens grå skug-
 gor fly. Vid Movitz' dödsbädd, då Fredman ser för-
 gängelsen rakt in i ögonen och öppet talar med Mo-
 vitz om vad som förestår honom, är musiken — med
 tillhjälp av »glasets safter» — frälsaren, befriaren.

Movitz, din lungsot, den drar dig i grafven!
 Knäpp nu öctaven!
 Stäm dina strängar, sjung om lifvets vår!:|:

Livets vår — som blott likt en oändligt avlägsen
 strimma skymtar för dem båda, medan den dimhöljda
 Hadesstranden redan vinkar och hotar tätt invid! Men
 tonerna utplåna alla avstånd och fördränka ljudet av tim-
 glasets rasslande sandkorn. Och under Orfeus' och Bac-
 kus' hägn smaka de två trötta än en gång *livets vår*.

Musikens följeslagare är dansen, och Fredman avnjuter den i alla dess former, både som åskådare och dansande; dansen som uttryck för bullrande, burlesk yra med stampningar, knuffar, hopp och kullerbyttor; dansen som uttryck för yster glädje, smidig och lätt, eller som form för backanalisk-erotisk livsglädje med ljuva beröringar och hetsiga rörelser; samt till sist dansen i gratiens vita tecken, sirlig, linjeskön, modest.

Vi ha redan sett, hur Fredman glädes åt nymfernas vimmel i balsalarnas ljusskimmer eller i gröngräsets solsken, hur han dricker synen av varje rörelse, var färgrik dräkt, var livfull kropp. Hans ständiga bön till systrarna är att de skola dansa, dansa mera, dansa skönare, dansa vildare!

Hör på fiolerna
 Systrar med sång!
 Ruska på kjolarna,
 Hoppa i språng!

eller

Blås som i krig!
 Hej lustigt svinga dig,
 Anna Stina och Fredrika
 Kjolarna opp, solfjädern i hand . . .

Och till bröderna och systrarna, med menuettens hela sirlighet uttryckt i orden

Käraste bröder, dansa på tå,
 Handskar i hand och hattarna på!

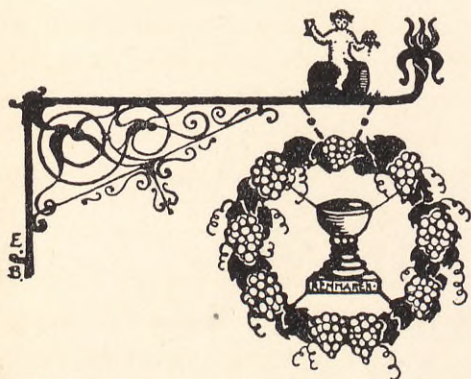
Käraste systrar, alltid honett:
 Bröderna dansa jemt menuett,
 Hela natten fulla.
 Rak i lifvet, Ulla . . .
 Ge nu hand — håll takten rätt!

Att Fredmans blick mest hänfört är fästad på Ulla
 Winblad är klart, på hennes vita bröst, där halsduken
 lyftes av luftdraget under dansen, på hennes runda
 armar och smärta midja och på de vita benen, som
 synas till knät, då kjolen står som en utslagen grönvit
 blomkalk omkring henne!

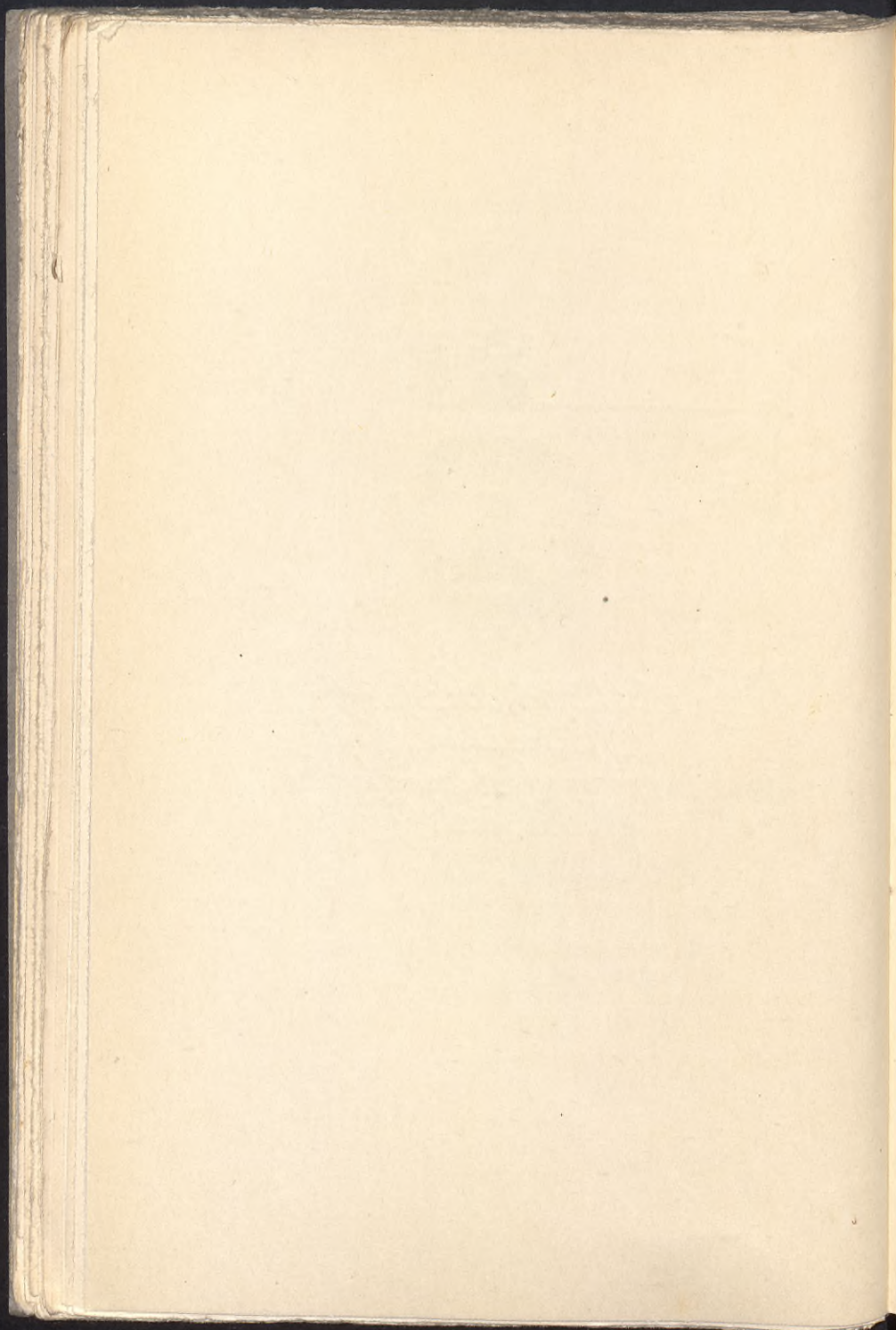
Hvita ben!||:
 Si, ljus och lampors sken!

Dessa berusande nätter bland dansande flickor och
 kavaljerer, i vinångor och musikvirvlar bli Fredmans
 rätta hem. Han sammanfattar sin lust och sina nöjens
 ljuvlighet i dessa mättade, heta ord:

Väljom nattens sköte
 Under aftonstjernans klara brand
 Till vårt glada möte
 Med pokaln i hand,
 Och i mörkrets dvala
 Res Kupidos altar, der du spör
 Bacchi källarsvala
 Drufvans ångor strör!
 Låt den dumma i oket tråka
 Och den sluga sin hjerna bråka —
 Vin och flickor och Fredmans stråka
 Natten ljuflig gör!

”Läska min lunga, ack söta saffer,
Spriden i kärnen ljud!
Jag är en hedning, hjerta, mun’kræfter
Dyrka vinets Gud”.

Som mellan Scylla och Charybdis flyter Fredmans liv mellan Backus och Venus.

Supa och dricka
Och ha sin flicka
Är hvad sankte Fredman lär.

Kärlekens och vinets nöjen locka honom lika mycket, dock kanske mest det sista.

Jag älskar de sköna,
Men vinet ändå mer:
Jag på båda ser
Och åt båda ler,
Men skiljer ändå båda.

Och:

Käre vänner, Bacchus rår:
Venus mitt lif föröder.
Mina bröder!
Vinet i mitt tycke
Mycke
Kärlek öfvergår.

Båda ha honom helt i sin makt, men *vinet betyder* dock ojämförligt mer för honom genom att göra den

djupaste insatsen i hans själs historia, drivande ett lönligt men väldigt spel med alla hans inre slumrande eller rasande krafter. Själslivets allra ädlaste funktioner stå hos Fredman i beroende av glaset. Ruset blir för honom språngbrädan ut till varje oändlig och hissande känsla och till varje subtilt eller harmoniskt själstillstånd. Vinets eld är bränslet för hela själsmekanismen. Naturen är visserligen »den fasta punkten» för Fredman, från vilken han kan röra jordklotet i dess bana; och som floden längtar till havet, så längtar Fredman till naturen, sluter sig till den, uppgår i den. Alla hans känslor och tankar finna där sin samling; de vila trygga och evigt friska mot jordens hjärta. Men vägen till naturen blir för honom ofta banad av vinets makter; några skimrande droppar blott — och alla hans sinnen skärpas, naturen upplåter sina hemliga kamrar för honom, och han ingår i dem tillitsfull och harmonisk som ett barn, säll och segrande som en gud. Naturen — den fasta punkten; men vinets eld — bränslet, som driver Fredmans själ, denna väldiga och underbart konstruerade krafthärd, att utveckla sina mest intensiva och sublimes egenskaper!

Fredmans dagar och nätter rinna ju bort på krogen, varifrån han vanligen styr hem först i dagningen — ibland för att ögonblickligen vända åter.

Från den lätta och sprudlande berusning, som »Hog-

lands med gröna blan», Cyper-vin och »sött frontignak» väcka hos Fredman, är det många och skiftande steg till det tunga och hektiska rus, som det bruna »dubbelölet» ger, och i vilket han hör Karonslurens hot och ser »svarta böljans hvita drägg». Och sedan stupar vägen brant och mörk ner till det allt liv förödande rus, som kommer efter en natt, då han i vansinnig hets »badat» i finkel och till sist stupat i rännstenen.

Det lätta vinruset, eller kanske rättare vin-berusningen, är egentligen blott en stegring av alla ljusa makter inom honom; hans själ vidgar sig som blomman för solljuset, lyfter sig i flykt, medan jorden flödar av mjölk och honung.

I Cypervin
Paradiset blommar, min kusin!

Under öfver under:
Bägarn blänker
Klar som en juvel.
Spegla dig — ditt hjerta
Skall bli qvitt all smärta,
När du tänker
Blott på sång och spel.

Det är i det röda vinets tecken han ser nymferna dansa och gunga och leka i det gröna, medan all naturen »prålar» omkring dem. Vid ett glas »rödt vin med pimpinella» inandas han allt livets friska, sommar-doftande morgonjubel, lika kyligt rent som källan, vid

vilken han, med sitt glada lag, intar sin lilla frukost »under skyars fläkt och drag». Och det är vid Höglandsvinets livsförnyande eld han vid Fiskartorpet sjunger ängarnas, vikens och de stolta stammarnas höga dityramb.

Ett litet glas persico förvandlar hela världen.

Astrild brann i glaset djup
Och Bacchus på dess yta.
Nu fick allt en ny natur,
Ny frihet, lust och lycka,
Från en rik med silfverur
Till tiggarn vid sin krycka.

Mörkare, kvalmigare, tyngre blir Fredmans mer robusta öl- och brännvinsrus.

Vid ett stop öl och några supar
Fladdrar snillet mörkt och plumpt.

I detta rus vill han dyka ned för att glömma ångest och trötthet; han känner dess frälsande kraft, då kärleken blir honom till en plåga och hjärtat är sårat och längtande. När hans käresta, hans Anna-Greta, har övergivit honom, sitter han med bröderna på krogen för att glömma och gömma minnet i fradgande öl.

Nu är jag lik fågeln, snärd i garnet,
Som vill ut till sin frihet igen,
Och har knappt döden till vän.

— — — — —
Slå i åt mig — kanske smärtan förgår

Af safternas ljufviga syra.

Fader Movitz, slå i, slå i!

Min flicka har glömt mig — jag dör trogen.

Natt och dag jemt i fylleri,

Skall all min sorg gå förbi.

Likt en fattig, utestängd gammal man, som klappar på för att slippa in till värmen och vilan från mörker och nöd, kan Fredman skynda till krogen. Alltid vet han att en fristad finns — han »hittar till drufvornas land». Man kan höra hans egna ångestkänslor i orden om bröderna:

Alla de hitta till drufvornas land . . .

Drick, bröder, drick lite grand!

Hör, hur de stulta och skrapa i sand,

Famla på dörrar och bulta med knogen,

Ragla och tumla med stopet i hand

Och blöda om tunga och tand.

Detta häftiga begär efter glömska i ruset för en själ, som »famla och blöder», gör att Fredman ofta blott sänker sig än djupare ned i smärtan. Som mörka moln skocka sig dödsfantasier och kväljande drömmar kring hans huvud.

Bränvins-ångst mitt hjerta skakar,

Och jag står vid grafvens brädd

Som en Bacchi hjelte klädd,

Men föraktad och försmädd,

För min egen skugga rädd.

Kära syster,
 Mig nu lyster
 Att få taga mig en sup,
 Se'n gå i mitt mörka djup.

Just detta — gå i sitt »mörka djup» — gå in i dödens mörker, får Fredman ofta göra — och längtar att göra, genom ruset. På detta stadium blir ruset en våldsamt kraft, som slungar honom ut i avgrunder och rymder, »der inga himlar syns». Alla kraftcentra i hans själ börja en intensiv utstrålning, och från själens intill bristning spända bågsträng kastas fantasien ut i mörkret.

Det är på natten vid hans »afsked till matronorna» på Förgyllda Bägarn. Han gör med skärande humor upp sitt »testamente», ty han har hört Karons tutande lur helt nära och måste skynda, innan båtkölen skrapar i sanden och tiden är inne att stiga ned i »kolsvarta likpaulunen». Han ser sig själv stå där förlo-rad och utnött.

Hufvut på axeln hänger,
 Kroppen sig framåt lutar,
 Nacken den slår och slänger;

och ögat ser ned på trasbyxor och hållösa strumpor, »de fordom granna klutar». Men »paulunen» närmar sig, han hör den klyva de suckande vågorna — allt närmare glider den. Och under det han med sim-

miga ögon och drypande mun suger i sig den bruna
vörten till »fälsup», ber han att bli borgad än ett rus.

Krögarmadamer raska,
Stärken mig på min resa,
När jag till fädrens aska
Samlas skall i natt!

Plötsligt, med ett sving står han mitt i båten, som
stöter ut från stranden, ut på svartblanka vågor.

Nu står jag midt i båten —
Kors, hvad det roret gnislar!
Skuggorna, hela bråten
Squalpa bak och fram.
Eolus qväfver gråten,
Karon på pipan hvislar.
Hjelp — hör, den mörka ståten
För ett hiskligt larm!
Blixt, norrsken, dunder och fasa
Rundt kring om skyarna rasa.
Karlavagnen hvälfver,
Glimmar och skälfver,
Stjernorna slockna,
Stränderna tjockna,

Tills i den svarta skuggan inga himlar syns.

Detta höga, Danteska patos avbrytes ett par gån-
ger av hans världsliga uppgörelse med madamen om
obetalda supar med en humor, som så mycket bjärtare
framhäver ångestens mörker. Och medan han under
sorgligt skinande stjärnor bäres fram mot andra stran-
den, prisar han nattens beska dryck.

Klang, hvad den vörten mig smakar!
 Skummet det jäser,
 Fradgar och fräser
 Droptals från truten
 Ned på syrtuten.

Det gör mig godt, Mor Maja! Det var öl med rang!

Vid rusets yttersta skede ser Fredman med knivvassa och hätska blickar sitt eget elände, ser hela sin varelse fälla masken och ligga som en grinande skråpuk i smutsen. I stenhård och likgrå dager ser han himmel och jord, aska över hans hjärta, aska på de döda, aska på de levande. Det svartblå mörkret från natten på Karons älv hade dock stjärnor och måne, glittrande silver kring åran, blixtar och skyar; larm, tjut och fasa fyllde den mörknande luften. Men här är allt nerisat som i Dantes helvete; Fredmans eget hjärta infruset; icke en strimma, icke en skugga, icke ett liv — men en utslocknad, förstenad värld i gryningens skärande, gråa ljus.

Här ligger jag i rännsten och betraktar
 Mina gamla skor.
 Tvi tocka hasor —
 Rocken i trasor,
 Skjortan svart som sot!

— — — — —
 Känn mina händer, magra och kalla,
 Darra vid larm och dån —
 Se dem af vanmakt vid min sida falla,
 Liksom vissna strån!

Ögon och kinder,
Allt sammanbinder
Dubbel skröplighet.

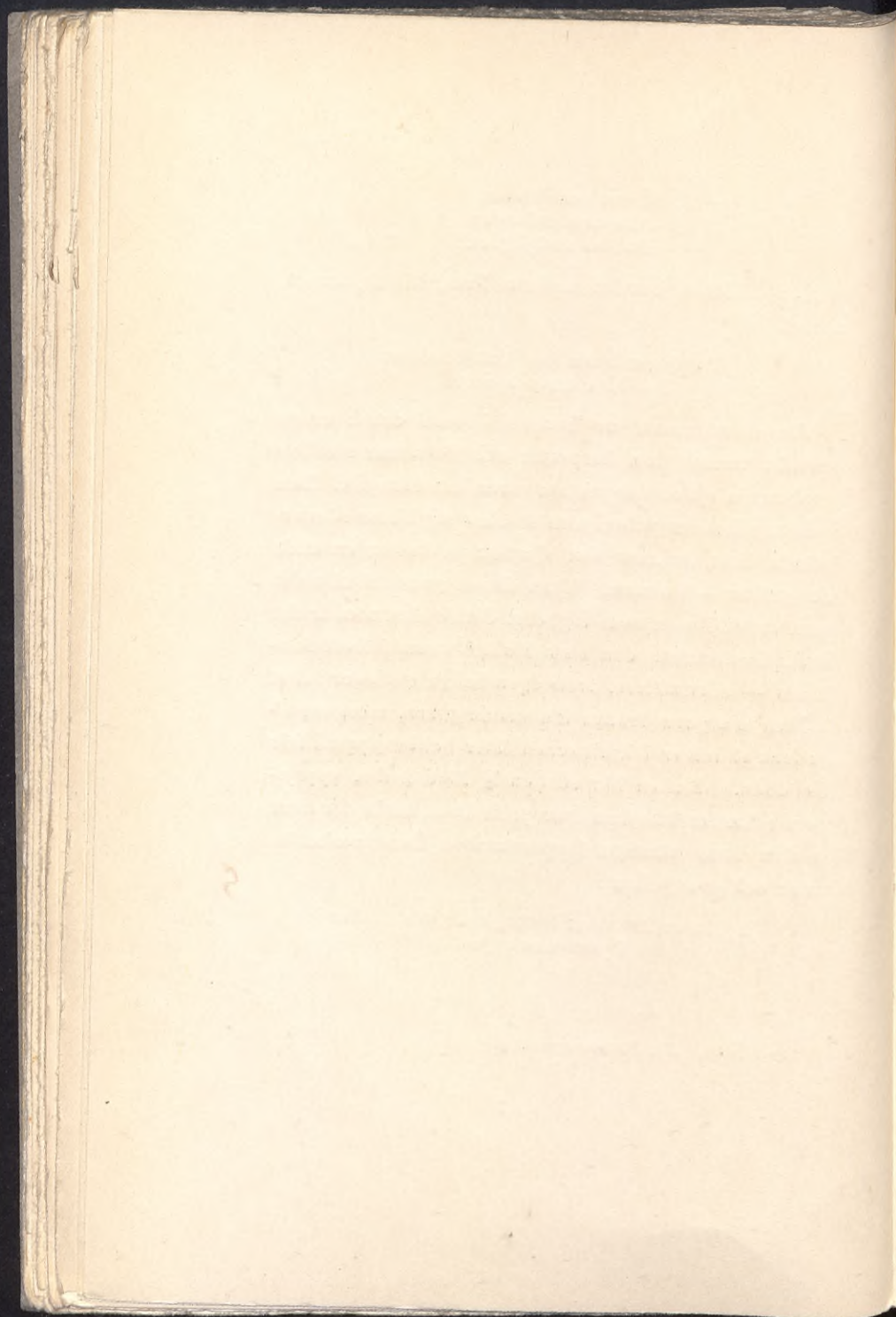
Han hädar i bundet ursinne livet, kärlek, trohet,
renhet.

Ett troget hjerta jag platt föraktar:
Tvi både far och mor!

Vämjelsen rinner ur hans själ som drank ur en spräckt tunna; han bespottar och förbannar sitt livs upphov, ja själva livsgnistan, varur han framgått. Men i detta råhetens patos, som stockar sig i hans sönderbrända hals, brinner det djupast på botten en enda vit gnista — humorn. Utan denna gnista skulle det vara en död man, som läg där, det är den, som är det enda livstecknet, den sista länken varmed livet fasthålles — eller rättare, livets egen heliga eld lever i den.

Men morgonstjärnans bleknande glans, morgonrodnadens skimmer i kyrktornen låter honom uppstå från de döda. »Luften blir så ljum!» Med friska, uppsjudande krafter kan han åter prisa livet, *tacka* för livet, medan hans törstiga läppar utsäga hans trosbekännelse och evangelium:

Jag är en hedning: hjerta, mun och krafter
Dyrka vinets gud.

Märk, hur vår skugga ^{E.B.}
Märk, Mowitz, mon frere,
Inom ett mörker sig slutar

V i ha sett, hur Fredman genom ruset än får smaka livets ljuvhet och fullhet, än dödens skräck och vällust; hur »glasets safter» för honom bli »ett bad till en ny födelse» men också bli till den sorgligt rinnande flod, som bär honom till det yttersta mörkret. Dock — hur stark och säll Fredman under ett ljuvligt rus än må känna sig, hur mitt uppe i livets fülle han än må stå — han har alltid nära till den gräns, där skuggorna möta. Detta gäller alls ej blott om hans rus, utan om hela hans liv.

Tanken på döden är Fredman aldrig främmande och aldrig heller fjärran. Döden är hans närmaste stallbroder, hans oskiljaktige följeslagare. Dödstankarna överskygga ofta hans livs soligaste stunder, slå in en svart tråd i den strålände väven. De, som mest intensivt älska livet, känna ofta den kalla pusten av förgängelsen slå emot dem eller veta klart, att skuggan ruvar ej långt ifrån. Deras livsdyrkan blir blott så mycket starkare, det gäller att leva den korta, korta

tiden. Graven behöver ej därför skrämman. De ha resignationens lugn inför den eller se i den en tillflyktsort, då livet sinar och tröttheten kommer. Så också med Fredman. Tanken kan ej mer förskräcka honom; han har sett för djupt in i den. Till botten av förgängelsetanken, fullt hedniskt, utan något försonande element, utom förintandet självt, förlossningen från livet, fred, glömska, söt ro. När Fredman framför Kilbergs lik säger: »Kilberg står nu bland den englaskara», hör man strax på tonen, att det ej är tron, som talar, utan att det blott är en älsklig omskrivning för det, som han vet vara Kilbergs öde — helt olika Movitz' ur troskyldigaste barnahjärta framsprungna ord om den döda Gretgen: »Hon är en engel nu, min frände.»

Men Fredmans vissa, djupa tro, hans lönlige tanke om det stora mysteriet är en helt annan. Han biktar den för Movitz ute vid en nyöppnad grav, där kistan väntar och skoveln står färdig att kasta de tre jordhögarna. Innerligt och intimt komma orden, som skälva och brinna, ur en skälvande och brinnande ande. Stämman blir låg, känslig, stundom knappt hörbar. Rytmen följer ordens stilla och tunga innebörd, men är också, liksom denna, så svävande, så bortglidande mjuk, att den liknar vindens sus i gräset på en grav.

Märk hur vår skugga — märk, Movitz, mon frère —
 Inom ett mörker sig slutar,
 Hur guld och purpur i skofveln, den der,
 Byts till grus och klutar!
 Vinkar Karon från sin brusande älf
 Och tre gånger se'n dödgräfvaren sjelf,
 Mer du din drufva ej kryster.
 Därföre, Movitz, kom hjälp mig och hvälf
 Grafsten öfver vår syster!

Hur vitt skild från den tro, som strålar i Prudentius' ord:

Nu, jord, slut den ädlaste sonen,
 Slut människan till moderligt sköte!
 Dess lemmar, de dyrbara lånen,
 Förvara till gifvarens möte!

Det höstliga kornet, som jordas,
 Ej vintriga månar föröda:
 Vid vårsolens blick det fullbordas
 Till sommarens gyllene gröda;

är ej den tro, som väl icke klagande, men bittert lugnt ser människan vid Karons rop och dödgrävarens vink stupa ned i graven, men ej att »fullbordas till sommarens gyllene gröda», utan att förbytas i »grus och klutar». Det är ej jordens »ädlaste son», människan, som för en kort tid går trygg till vila i »moderligt sköte» — utan en skugga, som »inom ett mörker sig slutar». Av jord är du kommen, till jord skall du åter varda.

Och dock, vid tanken på detta mörker, den eviga sömnens liv fortsätter Fredman:

Ack, längtansvärda och bortskymda skjul
 Under de susande grenar,
 Der tid och döden en skönhet och ful
 Till ett stoft förenar,
 Till dig aldrig afund sökt någon stig!
 Lyckan, eljest uti flykten så vig,
 Aldrig kring grifternas ilar.
 Ovän, der väpnad — hvad synes väl dig —
 Bryter fromt sina pilar.

Vilken oändlig, renad längtan till vilan i jorden andas ej dessa framsuckade ord. Samma förgängelse för alla, skön och ful — avunden utestängd — den trolösa lyckan stilla — de hårda orden tystnade och ovännerna — o under — milda! Här hur likt Prudentius' tanke

Begärens och stormarnas ilar
 Och jordiska sorgen och fröjden,
 De störa ej stoftet, som hvilat,
 Ej anden, som lefver i höjden.

Grundstommen till Fredmans dödstro och döds-känsla ligger i dessa ord ute vid graven. Detta är axeln, kring vilken tankarna på döden vrida sig i skiftande ringar allt efter som stämningarna växla.

Hur stark känslan av och tron på förgängelsen är hos Fredman höra vi ej blott, när han talar om själva döden. Vi se den i hans blick, då den vilar på kyrkogården, »templens griftprydda stad», ilar mellan svart-

klädda, bugande människor och öppna gravar — medan »lillklockan klämtar till storklockans dön» och den lejda gossekören skrålar sorgepsalmen vid madam Löfbergs kista.

Och vi höra den i hans dystra monolog en höstdag ute på Katarina kyrkogård, vars hela överväldigande dödsstämning skakat hans innersta och uppväckt förgängelsens blidaste svärmod i hans själ.

Utan fågelsång, utan växande blommor och människoliv ser han dessa »bleka fält» ligga där med lutande pilar och glesa träd, från vilka de gula löven yra ned över täta gravrader.

Aldrig en Iris på dessa bleka fält
 Minsta blomma plockat
 Till vällukt i sin herdes tält.
 Och dessa lögfrän vid dagens ljusa rand
 Aldrig fågeln lockat
 Till Floras fest från Mälarns strand.
 Aldrig hördes lärkan nånsin spela
 För att turturdufvans qual fördela,
 Som i ro:
 Midt bland dödens pilar byggt sitt bo.

Kring denna rymden hvad qual och sorglig syn!
 Svarta kors och grafvar
 Fördunkla templets tupp i skyn:
 Än på en planka, än på en marmorsten
 Kringlor, hjul och glafvar
 Bepryda våra fäders ben.
 Trädens glesa stammar sorgligt hasta

Att de gula löfven kring sig kasta.

Minsta blad:|:

Döljer i sitt skygd en hvilostad.

Så blir hela denna »hvilostad», denna samling av »långtansvärda och bortskymda skjul», dock ett visset dödens fält, en kvalens hemort, där vägen »trampas mellan rosors gulnade blad, multnade plankor och bårar»; där kors och marmorstenar »fördunkla» rymden — dessa stenar, som för Prudentius tala odödlighetens ljusa ord:

Hvad säga de fredliga vårdar,
 Hvad är det som runorna lofva?
 De sälla, som bo i Guds gårdar,
 De äro ej döda — de sofva.

När Fredman under rusets eller en stark själsspännings inflytande kastar sig in i mörka fantasier om döden, blir hans förhållande till denna ett helt annat. Då ljuder ej förgängelsens milda och bittra språk för honom i sus av tårpilar och i klockors dån. Men vilt, orkanlikt sveper stormen fram, den svarta älven brusar med vit drägg, och under »blix, dunder, norrsken och fasa» nalkas honom Karon, piskande vågorna med sin åra. Spänningen och ångesten, som frampressas av hjärtats krampaktiga slag och av en tanke, som svindlar inför det öppnade dödsriket, ersätta här förgängelsevemodet och längtan till gravens ro »under

de susande grenar». Då Fredman med klar tanke reflekterar över döden och känner den närma sig, erfar han aldrig denna ångest — men i fantasiens omtöcknade värld kommer den alltid.

Fredman hör ofta döden kalla. Långt ifrån åsynen av dess gårdar, av sjukdom och förgängelse, djupt inne i kraftens och lyckans stund överraskas han av den avlägset ljudande tonen från Karonsluren.

Uret pickar,
Karon skickar
Slup.

Som en bitter droppe faller dödstanke i hans bägare, men han tömmer likväl sjungande den kostliga drycken. Vid den berusande sommarfrukosten vid källan minnes han plötsligt, fast han dricker livet ur bräddfyllda skålar, att han fått »första varningen». Och då han en natt njuter kärlekslyckan hos Ulla, slår honom i ett obehågat ögonblick förgängelsetanken — mitt under åsynen av hennes fågring och ljuva styrka. Hur kort är njutningen, hur snart vissnar ej den skönaste knapp! Först leker han blott med ordet död helt skälmskt och lättsinnigt; men så ser han slöjan ryckas bort för ordets verkliga innebörd, och lutad ned mot Ulla viskar han:

Masken, dold i blomman, bådär blommans död.

Den längtan till döden, som Fredman ibland känner, yppar han än i stilla monologer och samtal med Movitz och än under de förvirrade talen till matronorna på krogen. När han känner sin kropp vissna och böjas och alla krafter sina, ser han sig själv helt klart, som i en spegel, med all sin trötthet och skröplighet. Han, urmakaren, som i årtal filosoferat över urens ömtåliga delar, petat på kuggjul och ståljädrar och betraktat pendlars och »säjares» bråda gång, ser sig själv som ett utslitet, sackande urverk, vars trötta visare går sitt sista varv, medan timglasets korn hastande falla.

Gubben är gammal — urverket dras,
 Visaren visar, timman ilar.
 Döden sitt timglas har ställt vid mitt glas,
 Kring buteljen strött sina pilar.
 Törstig jag skådar min stjerna och sol.
 Vandringsman hör nu min basfiol!
 Movitz, din tjenare hvilar.

— — — — —
 Movitz, låt bland mina fäders ben
 Detta mitt stoft få sig blanda!

Eller han talar till Mor Maja på Bruna Dörren, medan han tycker sig stå vid sin öppna, väntande grav.

Kära syster,
 Mig nu lyster
 Med dig tala förr'n jag dör.

Han har blott en önskan och längtan: att först få dricka sig otörstig och sedan gå i sitt mörka djup. Och han ber systrarna, med humorns mörkaste glans i ögat, dricka hans skål, då han försvunnit och hans bleka hamn stryker kring huset, törstig efter mer brännvin.

Fredman får ofta se dödens verk. Hans vänner och kamrater dö runt omkring honom. Det är Movitz, som han ser tackla av och vissna bort och i vars ögon han länge läst dödens skrift —

Löjet sig så mildt framtränger
 Ur en gul och bleknad mun.
 Gubben Movitz ler och nickar —
 Men från Karons mörka sund
 Dödens blund
 I dina blickar
 Bådar snart din sista stund;

och som han med sånger, vin och löjen tröstar in i det sista.

Det är Kilberg, som »ligger döder» av brännvin, medan Fredman sorgligt stämmer kvinten på sin fiol; det är korpral Boman och madam Löfberg, som han ser sänkas i graven. Flera av nymferna försvinna för hans ögon. Styrmandottern Gretgen, hon med »högt bröst, kullrig länd och hvita händer» — »hon kall!»; Movitz' fästmo Charlotte med sina »ögons glans och låga» — »kall och döder! 'Vips öppnas Plutos grotta

och nymfen sjunker då!» Mollbergs älskarinna, Mor Maja, som »vällust gaf magnat och slaf» — »blott en hand full med sand döljer nu en fordom Fröjas vackra slaf!»

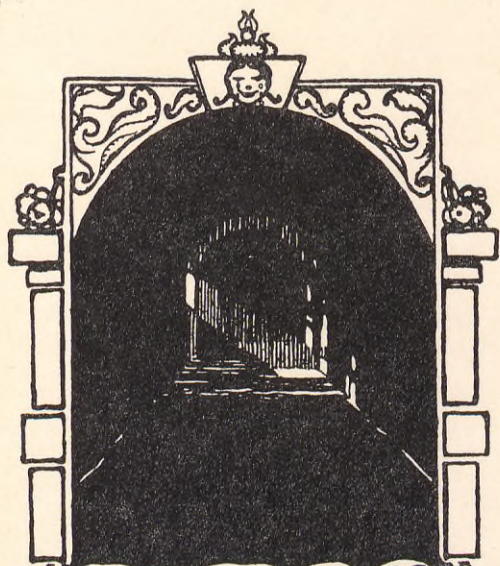
Inför alla dessas död känner Fredman både sorg, vemod och deltagande, men alltid blandat med humor, än mera burlesk, än subtil, allt i en legering så fast och organiskt, att analysen blir svår. Det är vinet, som för både Fredman och den närmast sörjande får bli tröstaren.

Drick ett kvarter!
Låt se om munnen ler!

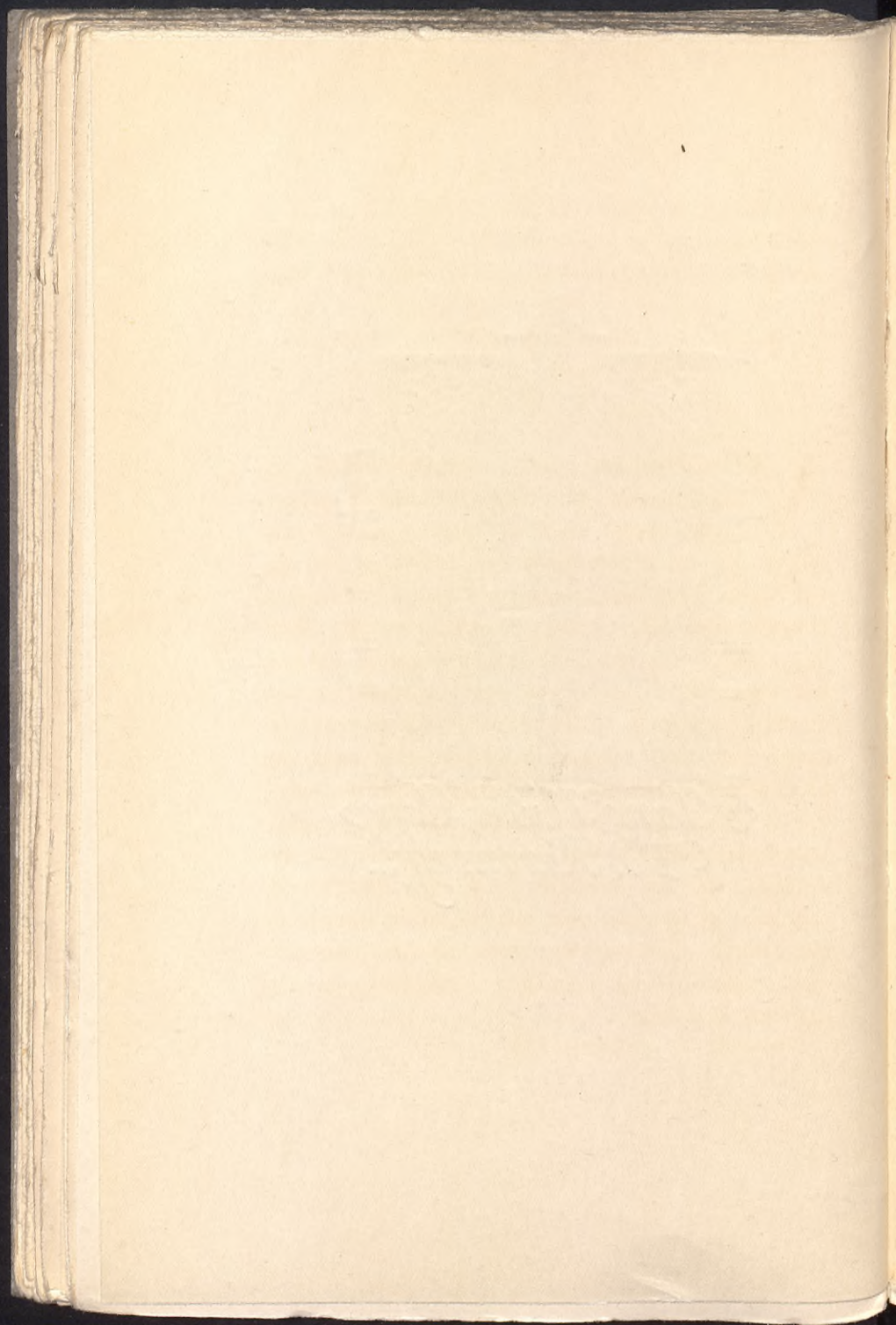
Och de bittra nätterna vid Movitz' dödsbädd gå under »löje, sång och ro», som flyta ur glaset. Den sublima dödsstämning, som Fredman då erfar, hör till det mest representativa för hela hans väsen. Där har han hunnit till den djupa livsförsoning, som låter honom se liv och död i samma ljus och gör att han kan sjunga en hymn till livet mitt i dödens skugga. Han har kanske aldrig stått döden närmare än dessa långsamt krypande timmar, då vännens hostanfall och rosslingar oupphörligt avbryta hans sång. Aldrig har han dock stått lugnare. Han är herre över situationen för egen räkning, uppgörelsen är färdig. Han har hunnit till samma gräns som den döende Movitz, fast han

själv än står kvar i livet. Det är som om död och liv flöte samman för honom och han såge dem ovanifrån, rinnande i en bred flod ut mot evigheten.

Drick ur ditt glas — se, döden på dig väntar,
Slipar sitt svärd och vid din tröskel står!
Blif ej förskräckt: han blott på grafdörrn gläntar,
Slår den igen — kanske än på ett år.
Movitz, din lungsot, den drar dig i grafven . . .
Knäpp nu octaven,
Stäm dina strängar, sjung om livvets vår!||:

Klang, Muff, klang
Vid Karons elf.

Vi ha sett, hur ruset, i vilket stadium det än må uppträda, för Fredman lätt blir en språngbräda ut till oändliga rymder av kval och sällhet; hur det är den kraft, som sätter hans djupaste och mest intensiva själsrörelser i gång. Vi ha sett honom pröva allt, intränga i allt, njuta allt. Helt ofrånkomligt tränger sig då den frågan på oss, vad det kan vara för en kraft, som *bär* honom genom det mörka kaos, genom virvlar av lidelse, genom elyseiska ängder av fröjd. Vilken lönlig kraft låter hans själ utan att brista, spännas i en hissnande båge, vars spetsar borra sig djupt ned i jorden, men vars valv når kristalliska rymder? Vad räddar hans hjärta från att förblöda, från att förbrinna i sin egen ulmande eld eller från att förfrysa, sjukt och nerisat av vämjelsens tröstlöshet? Och hur kan hans sinne ha hälsa och evig ungdom — mitt i sjukdom, dryckenskap, förnedring och ålderdom?

Svaret blir blott ett: det är *humorn*. Det är humorn, som i evigt ung kraft, evig självförnyelse, räddar Fredman från att brista under de väldiga känslöstormar, som skaka hans själ. Ty ur lyckoextasens kulmen, ur livshatets kvävande vampyrtag är det humorn, som till sist ger *förlösningen*. Den pressas fram som den frälsande droppen, blommar upp som den läkande örten. Den milda, goda, välsignade humorn; den underbart genomträngande, den nådigt förlåtande, den starka, sunda, rika humorn, vars sol skiner på onda och goda, vars strålar tränga ned i det smutsigaste djup och förgylla den eländigaste existens.

Den Fredmanska humorn innefattar i sig alla de skiftande nyanser, som över huvud humorn kan tänkas samla under sitt namn. Den är en livskraft, som knappt har sin like hos någon annan gestalt. Dess rikedom är *outtömligt flödande*. Söker man leta rätt på några typiska drag, finner man blott allt fler och fler, en förvirrande mångfald, som trotsar annat än en blott helt liten utgallring.

För den Fredmanska humorn finnes ingen port stängd — icke ens den vars överskrift lyder: »I, som här ingån, låten hoppet fara!» Ty sannerligen, Fredman har varit innanför denna obönhörligt slutna port och med humorns hjälp kommit ut till livet igen. Han var där den natt, då han liggande i rännstenen be-

spottade livet, förbannade far och mor. Att hans själ då ej blev fången bakom de höga ismurarna för alltid eller tog en bitter frostska för livet, är humorns förtjänst. Den lilla gnistan på djupets botten frälsade hans själ. Den var med även i det yttersta ögonblicket, då han utöser sitt hån och hat mot dem, som »första gnistan till hans lif upptände»:

Ack, du min moder, säj hvem dig sände
Just till min faders säng?

I hela den ödsliga monologen ser man denna gnista glöda, ett tecken på att livet dock ej hunnit helt förfrysa i hans själ. Och sedan, när den ljuva morgonstämningen lindrat den värsta smärtan och tvagit hans själ med dagg — liksom Vergilius tog våt säv och tvådde Dantes skumma ögon med, vid ingången till Purgatorium — kommer humorn som en stråle, förfriskande och livgivande. Den hjälper honom att åter resa sig och »ragla till bord och stop» med ett tack på läpparna till dem han nyss bespottat, med ett tack för det välsignade livet.

Nu är jag modig,
Tapper och frodig,
Och jag fruktar ej.

— — — — —
Tack, min mor och far,
Tack, min mor och far!

En underligt skärande, men dock frälsande, humor genomtränger Fredmans hela »afsked» den högtidligt och vilt hemska Dödsnatten på Förgyllda Bägarn. Vi ha sett, hur han stående mitt i Karons båt med skuggor, som »squalpa bak och fram, vid rök och damm och gästares tjut», gör upp räkningen för »gamla smöret, noch för den ålen i gröna skålen»; hur han nyper i sina trasiga kläder med ett suveränt leende:

Säj, ä de plaggen ej rara?

Och den der dyra skjortan var, — Mor Maja, — märk —
Bäckmanskans särk:|:
För tu år se'n.

Och så åter ut på floden, åter ut under den välvande Karlavagnen! Det är löje och förtvivlan, som extatiskt tråda en dans samman — tills denna danse macabre studsande plötsligt upphör med de enkla, trötta orden: »God natt, madam!» och krogdörren slår igen efter den hemåtstultande Fredman. — Den sällsamma, hemska humor, som frampressade dessa ord: God natt, madam!, kom med förlösning, med frihet.

Den Fredmanska humorn kan skiljas i två olika företeelser, båda oändligt vittomfattande och naturligtvis ibland övergående i varann. Det är den *disharmoniska humorn* och den *harmoniska*. Den förra kommer i ögonblick av största disharmoni likt den

räddande handen undan döden eller kommer som reaktion mot hotande tankars tyngd. Den senare däremot är fullt positiv, stark och ljus och har sin grund i den själens friskhet och mildhet, som kastar ett skimmer över det gråaste; den levande medkänsla och det tacksamma sinne, som ser kärleksfullt på allt skapat.

Den disharmoniska humorn med sin nattsvarta glans, sin bittra sälta, sitt blodiga leende finnes destillerat ren i Fredmans ord — ofta till både ande och bokstav upprepade —

*Klang, mutter, klang!
Vid Karons elf!*

Och i något mildare nyans finna vi den i de ord, som Fredman yttrar om Movitz, men som väl skulle kunna tolka hans eget »leende i tårar», humorn, strålande fram ur ett smärtfyllt och sjukt hjärta:

*Löjet sig så mildt framtränger
Ur en gul och bleknad mun.*

Denna humor är med vid Movitz' dödsbädd, då Fredman vid den sorgliga synen av sin vän stadd i upplösning kan säga:

Nåså, gutår! dig Bacchus afsked bjuder:
Från Fröjas tron du sista vinken får.
Ömt till dess lof det lilla blodet sjuder,
Som nu med våld ur dina ådror går.

Sjung, läs och glöm, tänk, begråt och begrunda . . .
 Skull' du åstunda
 Ännu en fälsup? Vill du dö? »Nej — gutår!»:|:

De såriga tankarna och den pressande känslan av förgängelsens omilda och obönhörliga framfart vid begravningen på Katarina kyrkogård få också sin utlösning, släppa sitt klofasta tag om Fredmans hjärta, då hans förpinade blick faller på den suckande madam Boman och han tänker på hennes hemliga tröstetankar på hur hon skall få användning för korpral Bomans efterlämnade kläder:

»Nå, denna hatten min solhatt blifva skall —
 Denna gardeskappa
 Blir min mantilj i alla fall.»

Han kan därför med ett leende säga:

Bomans enka, håll nu opp att gråta:
 Låt nu Movitz' ljufva harpa låta!
 Glöm ditt qval —:|:
 Och i en fällbänk välj en ny korpral!

Här måste man åter tänka på orden: »Löjet sig så mildt framtränger ur en gul och bleknad mun.»

När vännerna bada i tårar under ve- och klagorop, bestörta skådande mot det djup, där deras älskade försvann, kan Fredman aldrig låta bli att le för sig själv eller helt varligt skämta med den sörjande, hur djupt han än själv må vara gripen av vemod och medkänsla.

Hur ler han ej åt »Mollberg i svart rock och flor»,
som högtidlig, under suckar och pustande gråt, svet-
tas vid sin ölkanna.

Hans sorg är stor:
Bror Movitz, bror,
Hans sorg är stor,
Hans sorg är öm och stor,
Bror, bror!

Och när han sett Movitz' fästmö »kall och döder»,
kan han, fast hans hjärta »blöder», skämta helt frivolt
om henne med Movitz själ och trösta honom med
det lockande perspektivet:

Nu får du på krogen vara:
Nu är du fri, min son!||:

Den harmoniska humorn är lika rikt företrädd hos
Fredman som den disharmoniska och har alla nyanser,
från den enklaste, burleska, som gör ett pajasnummer
av en människas åthävor och utseende, till den gracila,
nästan dolda, som i tysthet, blott röjande sig genom
ett förfinat leende, gör sina iakttagelser.

Med vilken dråplig, glittrande humor är ej »Liljans
madam» iakttagen, där hon sitter modell för den för-
älskade Movitz' pensel.

Nå — Bergströmskan . . . hvad jag ser . . .
Med bindmössa . . . kors, jag ber,
Bröstkukett i barmen

Och en mops på armen,
 Girandoller,
 Parasoller —
 Ve den Movitz, tocken fjoller!

— — — — —
 Bröstet så spändt
 Skjuter hon fram —
 Åh, excellent
 Liljans madam
 Har du skildrat, bror, på väfven . . .

Och med samma humor ser Fredman på den målande Movitz själv.

Movitz i sin andakt dör,
 När han sist i vågor strör
 Tvenne prickar
 Med ett flor framför.
 Märk, hans eld är fin och stor:
 Täckt de gömmas i ett flor!

— — — — —
 Movitz, du ej teckna bör
 Hvad Apelles blott tillhör!

Burlesk och saftig är den vidare i Fredmans skildring av den trötte Movitz' och den pigga änkans sorglustiga äktenskap, där båda av motsatta anledningar dra ett kort strå och ständigt gå vemodiga och missbelåtna.

Mera subtil och helt kärleksfull blir humorn i iakttagelsen av hur Movitz på Tre Liljor vid sin harpa sjunger till bot och tröst i sin sorg.

Movitz helt allena
 På Tre Liljor satt en gång.
 Harpan mellan bena
 Glimmar bred och lång.
 Roligt se hvar sena
 Och hvart finger i fullt språng
 Öfver harpan skena
 Under klang och sång.

Själva synen av hur »i sitt stoft med tårar Movitz ligger lik», av hur hans gula händer leka på gyllene strängar och hans tårfyllda ögon beundrande skåda på »Hoffbros vackra rön» måste locka fram det mest älskvärda leende på Fredmans läppar.

Movitz är för övrigt påfallande ofta föremål för Fredmans humor, vilket visar av hur oskyldig art denna måste vara.

När Movitz vid eldsvådan i Kolmätargränd av lågorna drives ut ur sitt ruckel och dignande under sina enda räddade tillhörigheter, läderstol, basfiol, flöjt, lyra och bassong, valthorn och hovtång, stoiskt träder ut på gatan, säger Fredman:

En Eneas lik vid Troja
 Movitz ut ur porten går.

Ja, både fattigdom och rikedom synas då för Fredman som humoristiska element i den stora världsordningen.

Jordens gudar, all er lycka
 Är ett stoft, ett glittergrus:
 Fattigdomen vid sin krycka
 Lemnar lätt sitt trånga hus.
 Movitz går till nästa krogen,
 Borgar der förnöjd ett krus,
 Tar ett rus,
 Tapper och trogen,
 Somnar vid ett sexörs-ljus.

Den humor, som ler åt fattigdom och rikedom, kan också le åt allt »lifsbesvär». Den ser det lustiga i en för tillfället obotlig sak, vare sig det gäller sura »gamla mostrar» eller några veckors tukthusvistelse.

Blåsen, I musikanter,
 Vid Eols blåst från berg och branter!
 Sjungen, små kärlekspanter,
 Vid gamla mostrars kält och gnag!

Och då Ulla föres bort av »paltarna» till spinnhuset under tårar, rop och förtvylade gester till himlen, och Fredman själv är upprörd och harmsen ända till ursinne:

Hölj dig med ditt hvita dok,
 Spinn kam-ull på din slända,
 Spinn och sjung och läs din bok —
 Din sol kan återvända!
 Tiden lider,
 Dagen skrider:
 Tro att lätt från skrubb och ris
 Astrilds vingar
 Snart dig svingar
 I sitt paradis!

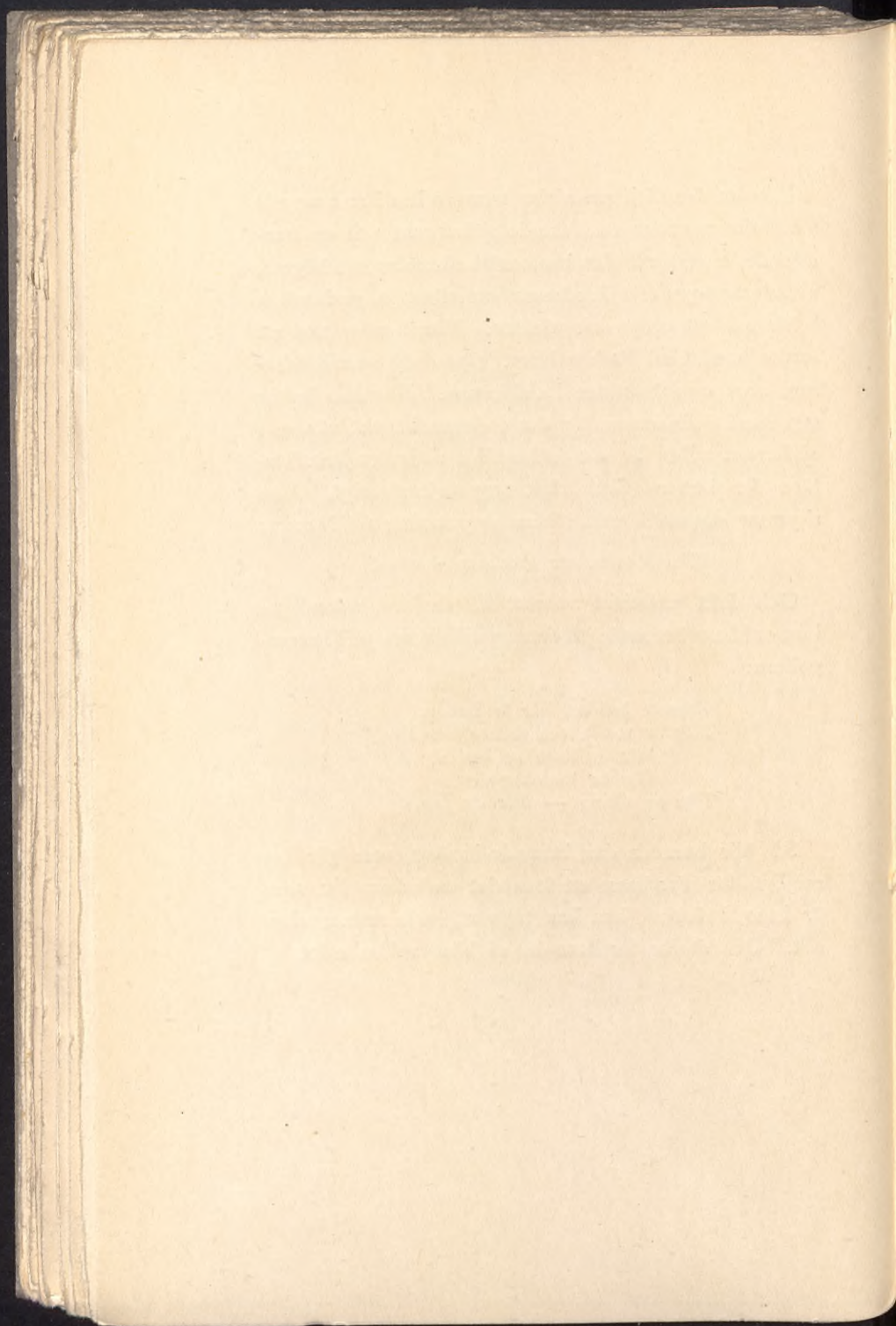
Liksom den disharmoniska humorn hos Fredman når sin kulmen under ett isnande självförakt och en lamslående ångest, når den harmoniska humorn sin högsta, svindlande punkt i Fredmans suveräna, ja, gudomliga blick på sig själv och världen. Han kan se ned på jorden med Gud Faders blick, känna sig som härskaren, som medelpunkten i universum. När han kallar sig *sankte Fredman*, är det i denna känsla, alls ej i självironi. Det är ett fullkomligt naturligt jämviktsläge för honom, detta, fast nog så kortvarigt. Man skymtar samma känsla i hans uppmaning till Movitz:

Blås, Movitz, när Fredman dricker!

Och fullt extatiskt utbrott får denna »gudomliga» humor i hans berusade jubelutrop vid dansen på Thermopolium:

Käraste bröder, här är behag:
 Här är musik och flickor hvar dag,
 Här är Bacchus buden,
 Här är kärleksguden,
 Här är allting — *här är jag*.

Så blir humorn den bärande kraften, som gör det möjligt för Fredman att leva det underbara liv, som är hans, i det att han kan taga ut varje resurs, våga allt. Och därför får hans liv så hänsynslösa mått.

E. Sjernklara firmamände, B.
Mig nu öfverhåll!

Lika kännetecknande för Fredman som humorn är förmågan att *jubla*, att *hänföras*. Den framgår helt naturligt ur ett sinne, som är känsligt nog att mottaga såväl de svagaste som de mest våldsamma intryck, och som sedan är starkt och fritt nog att ej nedtryckas och sönderslitas av dem — men *lyftas*. Det är konstnärssjälens faddergåva — att kunna hänföras, att jubla och lida, allt till det yttersta. I konstnärssjälens eld kastas livets rosor och klutar, ej att blott förvittra, utan att öka elden, vars lågor bli till ett Fenixbål, ur vilket den bevingade fågeln under jubel lyfter. Och livets vindar blåsa på elden, som slår allt högre upp, och hänförelsens elddöpta fågel svingar allt djärvare, nående himlarna.

Fredmans själ har den Pindariska flykten, hans känslor brusa och stiga som ode och dityramb. Hans sensibilitet är sådan, att han i minsta »väders fläkt», i en droppe på fönsterrutan, i ett glänsande fiskfjäll,

en genomskinlig hand, kan *dyrka* livet, betagen gråta över den »menlösa styrka», som finnes gömd i minsta grand. Vilket ädelt rastecken är ej detta — aldrig ljum! Mer aristokratiskt än stoikerns förnämt visa lugn — ty det kännetecknar en fri och säll ande.

Denna den Fredmanska hänförelsen kan betecknas dels som fullt dionysisk, dels som rent apollinisk.

Den dionysiska hänförelsen — den, som är eldad av vinet, av kärleken, av naturen, undfångnen hjärta mot hjärta med jorden — har Fredman smakat, ej som sällsynt och sällsam njutning, utan i rikt, i överflödande mått.

Han har smakat den i festsalens vimmel »i ljus och lampors sken», då han i salighet med sin flicka tycker sig dansa inför gudarna.

Och vid kärleks gudens tron

Dansar jag och hon.

Sköna ögon hvälfva kring och kasta strålar —

Nymfen ger sin hvita hand . . . kors, hur hon prålar,

Hur hon sjunger, ma bergère,

Glöm allt lifsbesvär!

Han känner den flyta som en ström från själva all-livet till hans eget hjärta:

Hurra kamerater! Allt andas i fröjd:

Djuphet och höjd,

Göken uti toppen och löjan vid strand,

Myran i sand —

Likaså vi.

Det är en hänförelse, som slår blixtar för Fredmans ögon och låter honom närma sig dödens smärta:

Jag ser Fröjas tempel gunga,
Eldar kring i luften ljunga!
Full och våt
Står jag i Karons båt!

Hela detta ursinniga festpatos, detta vilda jubel över dansande kvinnor och strålande ljus är sammanpressat i jubelropet

Hurra, si Ulla dansar!
Hvita ben:|:
Si, ljus och lampors sken.

Och vi ha sett denna hänförelse inför kärleksmötets mysterium och den dyrkade kvinnans skönhet under natten hos Ulla Winblad, då Fredmans ögon »se som i en dimma» hennes bädd och känner rummet heligt.

Livsjublet, inspirerat av naturen, tar sig lika full-lödiga uttryck. Det är detta dionysiska jubel, som eldar hans sång i den triumferande festmarschen: »Blåsen nu alla, hör, böljorna svalla, åskan går», och låter fantasien likt en själsvåldig, sollyst bölja tumla om med delfiner och sefirer. Det är samma hänförelse, som strömmar fram överfullt i trånande och gratiös yra, ute vid Fiskartorpet, i ord, som själva dofta av »rödaste smultron, mjölk och vin», ord som nästan vilja brista av sitt sprängande innehåll.

Ulla, min Ulla, säj, får jag dig bjuda
 Rödaste smultron i mjölk och vin
 Eller ur sumpen en sprittande ruda
 Eller från källan en vattenterrin?
 Dörrarna öppnas av vådren med våda —
 Blommor och granris vällukt ger,
 Duggande skyar de solen bebåda,

Som du ser.

Ä'ke det gudomligt, Fiskartorpet — hvad?

»Gudomligt att beskåda!»

Än de stolta stammar, som stå rad i rad

Med friska blad?

Än den lugna viken, som går fram? »Åh, ja!»

Än på långt håll mellan diken

Åkrarna —

Ä'ke det gudomligt? Dessa ängarna?

»Gudomliga,

Gudomliga!»

Och det är den hänförelsen, som flödar med vild
 och förnäm gratie ute vid Haga.

*Se, Brunsvikens små najader
 Höja sina gyllne horn,
 Och de frusande kaskader
 Sprutas öfver Solna torn.*

Själva *själen* i Fredmans dionysiska hänförelse ha vi i dessa ord, själva dess lysande levande stoff är mängt däri. All den festivitas, som människan förmår känna, är uttryckt i dessa lekande, glittrande, smekande ord, som själva, likt simmande små najader, »höja sina gyllne horn» i gnistrande friskt känslösvall. Själva sjä-lens yra berusning — »de frusande kaskader» — stiga

i ett dropplikt svall — »spruta öfver Solna torn» — mot blåa rymder.

Den apolliniska hänförelsen, den, som är född ur lyssnandet till Apollos höga musik, ur den aftonskära stillheten, ur den frälsande morgonens kristallrena luft, och som sträcker sig upp mot svala, stjärnströdda rymder, nående gudarnas famn — även den har Fredman smakat. Det är en hänförelse, jungfruligt kysk och helt obefläckad av denna världens heta andedräkt; ett tillstånd av sval och inåtvänd extas, med glans av silvermolnet eller av morgonstjärnan. Det är ett tillstånd av *oändligt lyssnande* efter de djupaste, renaste ljud, som andas i ensamhetens bröst.

Så har Fredman lyssnat den ljuva afton, då han längtade efter nattens kyla och majestät och inbjöd den komma med orden:

Träd fram, du nattens gud, att solens lågor dämpa!
 Bjud stjernan på din sky mot aftonrodnan kämpa!
 Gör ljumma böljan kall!
 Slut ögats förlåt till, kom lindra qual och krämpa
 Och blodets heta svall!

Då lyssnar han till källans späda sorl, till själva mörkret, själva tystnaden. Hans själ frigör sig från naturen, så att han till sist ej hör dess röster — han lyssnar efter mer förklarade ljud. Pans pipa har tystnat, men en annan börjar spela — Apollo! Fredman

besvär varje droppe, varje fläkt, varje sky att tystna
och stillna. Må klippans spets utgjuta »tysta floder»,

Må sunnanvädret ej den minsta ilning röja —
Apollo spelar sjelf.

Så lyssnade han också i vinternatten vid kortspelet
på Klubben — då han plötsligt skakade av sig rum-
mets kvalm och låghet och oändligt ensam, med det
högljudda sällskapet långt borta, trädde ut i den mörka
stillhet, där

Karlavagnen hvälfver,
Glimmar och skälfver.

Den höga sällhet och inåtvända hänförelse, han erfor
vid det renande badet i en snöglänsande natts skön-
het, står i Apollos tecken.

Men ändå långt högre sträcker sig den apolliniska
hänförelsen. Det är mitt under de vilda dödsfantasi-
erna, mitt under de burleska samtalen med Mor Maja
— som han plötsligt blir stilla, bäres, lyftes till oänd-
liga rymder av sin längtan.

Bort verldsligt regemente!
Verlden blir mera bitter.
Stjernklara firmamente,
Mig nu öfverhvålf!

Över de ruvande tankarna, det ängsliga blodets sång,
de sårade känslornas förbannelser stiger denna längtan

som en springflod, rakt upp, högt upp, fritt upp — mot »stjrnklara firmamente».

Detta det högsta och renaste patos människan kan erfaras, är Fredmans ägodel; och de ord, i vilka han uttrycker det, ge oss klaven till hans själ. Åter och åter höra vi dem, dessa ord viskade av en själ till själva evigheten:

*Stjrnklara firmamente
Mig nu öfverhvalf!*

Fredmans ande skall aldrig dö. Den har i förvandlingens stund ingått förening med naturen. Den blommar på Hagas gröna planer, susar i Djurgårdens ekar, jäser i »de stolta stammar» och »friska blad» i Stockholms parker. Den leker på »Mälarens bölja, tyst och skär», susar i böljan i Norrström och i de lätta vädren kring St. Niklas torn. Så som Fredman i månnatten lyssnar utåt skogarna — »hör näktergalen långt kring Nacka . . . lyss åt Hammarby . . .», så lyssna nu vi efter hans ande. Och hänförda och tacksamma höra vi den, leva av den.

Hvem är, som ej vår broder mins,
Fastän hans skugga mer ej fins?
Fastän hans valdthorn tystnat har
Är skogens gjenljud ändå kvar.

Än Floras fåglaskara
Skall ömt hans spel förklara.
Än jägarn vid sin snara
Skall på hans pipa svara
Hur, ibland Orfei söner
Af Bacchus krönt så sköner,
Han utan like var.

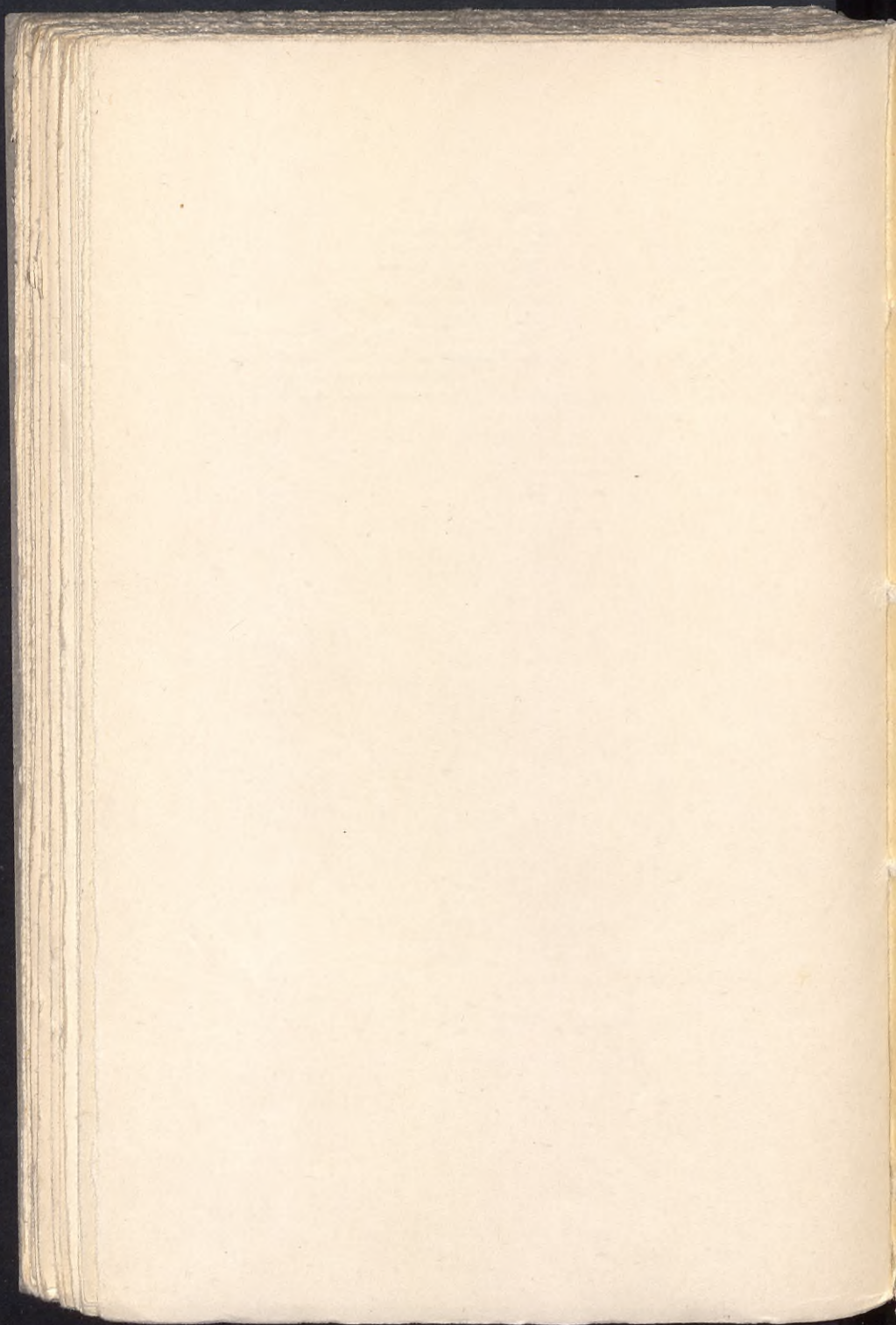
Hänvisning till de i strofform utskrivna citaten.¹

Sid.		Sid.	
4,	Ep. 77.	36,	Ep. 36.
5,	› 34, 34, 21.	37,	› 7.
6,	› 78.	40,	› 11.
7,	› 23.	40, 41,	› 44.
7, 8,	› 33.	41,	› 55, 7.
8,	› 49.	42,	› 54, 10.
9,	› 49. Sång 32.	42, 43,	› 12.
10,	Sång 32.	43,	› 58, 2.
11,	Ep. 39.	44,	› 3, 30.
12,	Sång 31.	45,	› 6, 11.
13,	Ep. 48.	45, 46,	› 9.
15,	› 42.	46,	› 3, 63.
16,	› 80, 48.	47,	› 2, 2, 20.
18, 19,	› 25.	49,	› 14.
19,	› 50.	50,	› 36, 53.
20,	› 36.	50, 51,	› 35.
21,	› 22.	51,	› 35.
21, 22,	› 79.	51, 52,	› 24.
24,	› 11.	52,	› 79.
25,	› 11.	53,	› 79.
26,	› 9, 28.	54,	› 79.
27,	› 58, 12.	54, 55,	› 23.
28,	› 30.	55,	› 23.
30,	› 79.	58,	› 81.
31,	› 71.	59,	› 81.
32,	› 63.	60, 61,	› 54.
33,	› 6, 4, 16.	62,	› 24, 43
34,	› 82, 63, 3, 36.	63,	› 27, 24.
35,	› 42, 3, 36.	64,	› 34.

¹ Samtliga citat efter Carléns upplaga av år 1861.

Sid.	
65,	Ep. 56.
66,	» 30.
69,	» 23.
70,	» 79.
71,	» 79, 34.
71, 72,	» 30.
72,	» 54.
73,	» 56, 52.
73, 74,	» 39.
74,	» 66.
75,	» 44, 34.

Sid.	
76,	Ep. 34, 82, 36.
77,	» 50, 9.
79,	» 10, 16.
80,	» 3.
81,	» 71. Sång 64.
82,	Sång 32.
83,	» 32. Ep. 79.
84. 85,	Bacchi Tempel. Hand- lingar rörande Bacchi Ordenskapitel. 14.

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON

From the first settlement in 1630 to the present time
The city of Boston was founded in 1630 by a group of Puritan settlers from England. The city grew rapidly and became one of the most important centers of commerce and industry in the New England colonies. In 1776, the city was the site of the Battle of the Clouds, a significant event in the American Revolutionary War. The city continued to grow and prosper throughout the 18th and 19th centuries, becoming a major center of trade and industry. In 1862, the city was the site of the Boston Convention, a significant event in the history of the United States. The city continued to grow and prosper throughout the 19th and 20th centuries, becoming one of the most important centers of commerce and industry in the United States.

KARIN EK:
DEN KOSTBARA HVILAN

DIKTER

Pris 1: 75.

Med vinjetter utförda i träsnitt af ELSA BJÖRKMÄN.

»Den kostbara hvilan börjar med fem små poem på distika. Det är ett originellt drag, och särskildt hör det inte till vanligheten, att kvinnliga lyriker bemöda sig om elegiernas klassiskt ädla versslag. För Karin Ek är denna begynnelse emellertid ganska betecknande, både som ett bevis på den fina och smakfulla litterära skolning, som har satt sin prägel på hela det lilla häftet, och som vittnesbörd om en benägenhet för lugn och innerlig meditation. — — —

Rymdens och dagrarnas poesi hvilat, klar och genomskinlig, öfver sådana rader, där det är ett osammansatt, högtidligt stilla skönhetsintryck, som författarinnan vill återge.»

Fredrik Böök i Sv. Dagbladet.

»... genomtänkt och genomarbetat, den artistiska synen är påtaglig, tavlorna leva. — — —

Den lidelsefulla tonen slår läsaren strax. Den är inte sporadisk, den strömmar genom hela boken, och ändå verkar den aldrig uppstramad eller bestäld.»

Bo Bergman i Dagens Nyheter.

»Onekligen en vacker debut...»

Här finnes verkligen originalitet...»

... I allt hvad hon ser och återger, äfven i sådana utifrån kommande sensationer, som reflektera en storstads fysionomi under årstidernas växlande och oroliga färgspel, är alltid själen med. Dess jubel och fröjd eller än oftare klagan och vända samlar som i en enda glödande brännpunkt kvintessensen af det stycke verklighet, som målas. Det växer till en syntes, en uppenbarelse af den för våra blickar dolda verklighet, som skaldinnans egenartade temperament ensamt fattar.»

Nils Erdmann i Nya Dagl. Allhanda.

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

Pris 3 kr.

6000206293

Göteborgs universitetsbibliotek

